CONSILIUL SECURITĂŢII STATULUI

DIRECŢIA ÎNVĂŢĂMÎNT

RĂZBOIUL DIN UMBRĂ

CONSILIUL SECURITĂŢII STATULUI
DIRECŢIA ÎNVĂŢĂMÎNT

PENTRU UZ INTERN

RĂZBOIUL DIN UMBRĂ

Seria 777

1969

DIN PARTEA REDACŢIEI

Spionajul şi contraspionajul, activitatea pentru descoperirea şi realizarea unor mijloace tehnice care să le sporească eficacitatea, cercetările cu caracter militar, măsurile de natură propagandistică ale unui stat îndreptate spre influenţarea ideologică a populaţiei altui stat, acţiunile întreprinse de către diverse firme, societăţi, organizaţii etc., în scopul captării unor specialişti din alte ţări nu au cunoscut niciodată o asemenea amploare ca în prezent.

Fenomenul nu are nimic surprinzător dacă ţinem seama de multitudinea şi gravitatea contradicţiilor actuale din lume precum şi de dorinţa statelor de a imprima evenimentelor un curs favorabil lor, fără a se ajunge însă la război.

Confruntarea aceasta permanentă, dar, de obicei, abil mascată, a fost denumită „război rece" — prin opoziţie cu războiul obişnuit, adică cu „războiul cald".

Spre a se putea distinge diferitele laturi ale războiului rece, se folosesc diverse noţiuni, dintre care cea mai legată de activitatea de spionaj şi contraspionaj este aceea de „război secret".

Cunoscînd îndeaproape acest gen de război, datorită preocupărilor lor profesionale, francezii Pierre Nord şi Jacques Bergier [1] *au scris o carte intitulată „Actualul război secret", cu*

---

[1] Pierre Nord, pe numele său real Brouillard, este colonel şi şi-a început activitatea în cadrul serviciului francez de informaţii încă din timpul primului război mondial; între 1940 şi 1944, ca membru al rezistenţei, a condus o reţea ce a avut un rol important în pregătirea debarcării trupelor aliate.

Jacques Bergier este fizician atomist şi a fost — tot în cadrul rezistenţei — unul dintre conducătorii reţelei „Marco Polo", însărcinată cu spionajul ştiinţific; a participat, de asemenea, la distrugerea bazei germane de rachete de la Peenemunde.

intenția de a face cunoscută celor interesați partea ascunsă a unor evenimente care au avut loc în anii ce s-au scurs de la cel de-al doilea război mondial și pînă în prezent, de a dezvălui consecințele pe care acestea le puteau avea asupra omenirii, de a prezenta cîteva din descoperirile tehnice ori de altă natură ce sînt sau ar putea fi aplicate în activitatea de spionaj ori într-o eventuală conflagrație, de a relata unele detalii referitoare la structura unor servicii de spionaj și la mecanismul activității lor, precum și de a face unele considerații asupra războiului secret.

În afară de interesul documentar pe care-l suscită, cartea mai are, printre alte merite, și pe acela de a evidenția cîteva aspecte semnificative pentru stadiul actual precum și pentru tendințele de viitor ale războiului secret.

În acest sens primul aspect ce se impune a fi menționat îl constituie creșterea accelerată a ponderii tehnicii în cadrul activității de spionaj și contraspionaj. Acest lucru este pe deplin firesc : lumea nu trăiește numai o revoluție socială ci și una tehnică, care își pune amprenta asupra tuturor domeniilor de activitate.

Un alt aspect important relevat de autori constă în aceea că sporirea nivelului de înzestrare tehnică a aparatului informativ și contrainformativ reclamă o creștere substanțială a calificării ofițerilor și a răspunderii lor în muncă.

În mod repetat autorii subliniază și un alt aspect : greșelile în activitatea informativă și în special insuficienta verificare a informațiilor obținute, aprecierea în mod subiectiv a unor fapte, luarea de hotărîri fără a cunoaște intențiile și potențialul real al adversarului, întîrzierea în exploatarea datelor obținute etc., pot avea consecințe deosebit de grave.

De asemenea, din cartea respectivă se mai degajă concluzia că un număr tot mai mare de oameni sînt agrenați în diverse acțiuni legate într-un fel sau altul de războiul secret ori sînt preveniți cu privire la modalitățile de a acționa asupra lor ale serviciilor de contraspionaj.

Ținînd seama de aceste aspecte, Direcția învățămînt a hotărît să selecționeze din cartea respectivă, în vederea publicării, tot ceea ce s-a considerat că este util cadrelor aparatului de securitate. Pe baza selecției operate s-a alcătuit prezenta lucrare.

În domeniul războiului trăim astăzi două revoluții.

Prima, a cărei desfășurare este urmărită cu groază de întreaga omenire, este revoluția armamentului.

Dezvoltarea armelor de distrugere în masă a ajuns atît de mare, încît cuvintele de „război total", odinioară amenințătoare, astăzi sînt depășite ; acum se vorbește de „sinucidere cosmică". În acest război îngrozitor, arma atomică nu mai constituie cea mai teribilă dintre „noutăți".

A doua revoluție a fost determinată de prima : în fața extraordinarei amenințări pe care o reprezintă armele de distrugere în masă, guvernele, speriate, au căutat să-și atingă scopurile lor politice prin folosirea altor posibilități. În felul acesta a luat naștere, în scurt timp, ceea ce noi înțelegem în mod curent prin expresia „război rece".

Pentru a se evidenția diversele forme pe care le îmbracă „războiul rece" se mai folosesc de asemenea termeni ca „război subversiv", „război psihologic", „război ideologic" etc. Unii specialiști le cuprind pe toate în noțiunea de „războaie revoluționare", considerînd că tind spre același lucru : înfăptuirea unei revoluții politice, economice și sociale în întreaga lume.

O pondere deosebită în cadrul războiului rece o au acțiunile elaborate și realizate de serviciile secrete.

Cum se adaptează însă aceste servicii la cerințele unui război modern ?

Cum acționează ele în cadrul războiului rece ?

Iată, acestea sînt cele două întrebări la care vom căuta să răspundem pe parcursul prezentei lucrări.

Apelul la vrăjitori

Răsunetul în conștiința oamenilor al celor două bombe din 1945 a fost suficient pentru a îngenunchia orgolioasa și războinica Japonie și a arunca lumea într-o nouă eră militară, era științifică.

Dar dacă noi știm în linii mari ceea ce inventează atomiștii și rachetiștii, pentru că invențiile lor fac zgomot sau pot fi observate pe cer, nu știm aproape nimic din descoperirile altor vrăjitori sau ucenici vrăjitori. Or, nimic nu ne poate împiedica să credem că și aceștia pot ajunge la descoperiri epocale.

Experții occidentali în armament consideră că arma atomică nu mai ocupă pe scara puterii de distrugere în masă decît modestul loc patru al unui elev silitor. Ea vine după arma radioactivă, cea biologică (prin excelență mai ucigătoare) și cea climatică, care va permite distrugerea stocurilor de cereale ale adversarului și, prin aceasta, înfometarea lui. Alte arme — și mai surprinzătoare — sînt în studiu. Dacă vreodată Egiptul se va mai afla angrenat în vreun conflict, n-ar fi exclus să observe la un moment dat că Nilul nu mai curge ca de obicei : s-ar putea ca el să fie solidificat încă de la izvoare prin proiectarea unor anumite cantități dintr-un fel de materie plastică capabilă să transforme într-o gelatină aproape solidă o cantitate de apă de o sută de mii de ori mai mare decît greutatea sa.

Prima problemă care ne interesează pe noi este cum pot spionajul și contraspionajul să ajute statele majore în stabilirea planului lor de întrebuințare eventuală a armelor moderne, pentru a le face cît mai eficace posibil ?

Cum pot ele, în același timp, să prevadă și să pareze pericolele pe care le-ar comporta astfel de acțiuni și care, din fericire, nu sînt încă decît ipotetice, virtuale ?

Foarte bine, pentru că, fiind vorba de vrăjitorie, se face apel la vrăjitori-spioni și vrăjitori-contraspioni.

Spionajul în războiul științific a devenit el însuși științific, tehnic, mecanizat. Mașina, robotul, înlocuiesc din ce în ce mai mult omul.

Primii roboți spioni au fost rachetele. Cu ajutorul lor s-a reușit să se detecteze radiațiile provenind de la diverse baze atomice și să se fotografieze o bună parte a planetei.

După rachete au venit sateliții, care pot înregistra și transmite mult mai multe informații, pentru că rămîn în spațiul cosmic un timp mult mai îndelungat.

Cu sateliții s-au realizat performanțe de detectare excepționale. Astfel, Sputnik III a ajuns să detecteze, de la o altitudine de aproape o mie de kilometri, submarine aflate la adîncime. Ca să ascunzi un obiect important de un satelit trebuie să-l îngropi foarte adînc sub pămînt. De aceea sînt atît de apreciate grotele de către statele majore și tot din această cauză speologii sînt foarte căutați de acum înainte.

O dată cu spionii roboți s-au născut și s-au dezvoltat contraspionii roboți : radarurile, sonarurile și alte dispozitive, care permit să fie reperate obiectele zburătoare sau submersibile. Această aparatură se împarte în două mari categorii : aparate active și aparate pasive. Aparatele active emit semnale care se reflectă cînd întîlnesc diferite obiecte. Aceste semnale pot fi electromagnetice (radarul) sau acustice (sonarul). Aparatele pasive detectează numai radiații emise de obiectul suspect.

Se pot astfel detecta radiații infraroșii (orice obiect care nu este la zero absolut radiază infraroșii), radiații atomice sau unde de gravitație.

Unele detectoare pasive sînt atît de sensibile încît ar putea repera o țigară aprinsă plasată în unul din craterele lunii.

Exploatîndu-se posibilitățile pe care le oferă detectoarele de raze infraroșii, s-a reușit să se fotografieze „amprenta calorică" rămasă pe sol la cinci minute după plecarea unui automobil din locul unde a staționat. Această veritabilă fotografie a trecutului reproduce destul de fidel forma proiectată pe sol a automobi-

lului respectiv. Procedeul folosit se bazează pe faptul că solul, pe porțiunea aflată sub automobil, își schimbă într-o anumită măsură temperatura față de cel din jur.

„Îngerii“ sînt supravegheați

Oceanul, aerul, spațiul sînt astăzi pline de aparatură pentru spionaj și contraspionaj care transmite zi și noapte semnale. Aceste semnale sînt descifrate de mașini electronice.

Teoretic, apărarea Statelor Unite este totalmente automatizată și rachetele anti-rachetă de tipul „Mike“ ar putea pleca la nevoie chiar și singure.

Punerea la punct a acestui contraspionaj electronic a fost determinată de necesitatea de a se detecta numeroasele fenomene sau corpuri a căror prezență în spațiul din apropierea noastră nu poate fi sesizată, deseori, de simțurile noastre, pentru a fi selecționate dintre ele acelea care, într-un fel sau altul, pot avea o anumită legătură cu războiul secret ce se duce în prezent între marile puteri. Toate aceste fenomene și obiecte au fost denumite — evident în mod ironic — îngeri. Acești „îngeri“ au un mare număr de origini : gaz încărcat cu electricitate, pungi de aer cald în aerul rece și invers, diverse aparate de spionaj, baloane etc.

Din păcate, detectoarele folosite pentru sesizarea „îngerilor“ nu sînt încă atît de perfecționate încît să nu joace și unele feste oamenilor : uneori ele pot da și imagini false ale fenomenelor sau obiectelor intrate în cîmpul lor de acțiune. Așa de pildă, în radarurile stației americane din Thule, din Extremul Nord arctic, luna a apărut la un moment dat ca o escadrilă de rachete în drum spre Statele Unite. Aceasta dovedește că roboții vor avea totdeauna nevoie de un om care să le interpreteze informațiile.

Nu e suficient să ai cele mai bune detectoare din lume și să înregistrezi pe bandă magnetică specială informațiile culese de ele. E nevoie și de ființe omenești, ca să le interpreteze.

Animalul încearcă să-și intimideze adversarul. La fel face desigur și antropopitecul. Statele organizate au ascultat de același instinct practicînd războiul psihologic de foarte mult timp.

Pe plan intern, ele propagau ideea forței pentru a „întări“ moralul propriilor popoare și a le hotărî să-și apere teritoriul.

În exterior, exportau o ideologie capabilă să „slăbească“ moralul țărilor de care se temeau și căutau să convertească discipoli la doctrina lor politică. Ele cumpărau aici trădători cît mai sus „plasați“ posibil. În acest fel încercau, și uneori reușeau, să semene tulburări în mințile oamenilor, să provoace dezordini pe străzi, discordie, dezbinare, defetism și, în ultimă instanță, revoluții de palat, lovituri de stat sau chiar revoluții adevărate.

În mintea oamenilor distrați, egoiști sau miopi din punct de vedere politic, timpul care s-a scurs de la sfîrșitul războiului pînă în prezent poate apărea ca o perioadă de pace. În fapt în acest răstimp au avut loc mai multe bătălii decît în oricare din secolele de pînă acum, dar într-un alt mod. Acestea au fost bătălii **revoluționare.**

Interesul statelor de a evita producerea unor asemenea războaie în limitele propriilor granițe și, dimpotrivă, de a le stimula în exterior, acolo unde consideră că acestea sînt în avantajul lor, precum și necesitatea de a se apăra de agresiuni au determinat o dezvoltare extraordinară, în ultimele două decenii, a serviciilor de informații și contrainformații.

Anii de după război au marcat însă și un avînt excepțional al științei și tehnicii, fapt ce nu putea să nu aibă consecințe și asupra posibilităților de activitate ale acestor servicii. Ele recurg acum din ce în ce mai mult la mijloacele tehnice, fără a renunța, bineînțeles, la mijloacele tradiționale.

Armate întregi de cercetători sînt concentrate în prezent în laboratoare sau uzine speciale pentru a căuta mijloace noi, unele

pentru a fi folosite în războiul secret, altele spre a-și găsi utilizarea într-o eventuală conflagrație, ca arme de distrugere sau de apărare, ca instrumente menite să inducă în eroare inamicul sau să detecteze tehnica lui de luptă etc.

ARME ALE RĂZBOIULUI SECRET

Fotografia aeriană

La începutul anului 1961, o rețea de spionaj american din Cuba era distrusă sau controlată în întregime de poliția secretă cubaneză și de agenții sovietici aflați în misiune în această țară.

În octombrie 1962, americanii au repurtat totuși în Cuba cea mai mare victorie de spionaj a timpurilor moderne.

Cum se explică acest paradox ?

În loc să încerce să-și refacă rețeaua lor clasică de spionaj, americanii au întrebuințat pur și simplu spionajul automatizat. Un spionaj automatizat condus de un singur om. Numele acestui om este cunoscut : colonelul Wright. Ofițerul acesta era pe atunci deținătorul înaltei distincții americane „Legiunea Meritului".

În iunie 1963, i s-au adăugat frunzele de stejar „Oak leaf cluster". Discursul care s-a ținut cu această ocazie nu poate fi reprodus în întregime din motive de securitate. Iată însă partea care poate fi redată :

A adus țării sale un serviciu unic, analizînd absolut singur o serie de informații privind acțiunile Uniunii Sovietice în Cuba, stabilind exact poziția primelor rachete balistice cu bătaie medie plasate în această țară. Datorită lui, au fost posibile misiuni de recunoaștere imediată, cu avioane zburînd la mare altitudine, care, la 14 octombrie 1962, au permis descoperirea acestor rachete pe teritoriul Cubei.

Cei care au făcut fotografiile respective au fost doi maiori ai aviației americane, Rudolf Anderson Jr. și Richard S. Neyser, cu ajutorul avioanelor U-2 [1], prevăzute cu protecție contra radarului și camere telescopice Questar [2].

Moartea este alături

A doua zi după obținerea fotografiilor instalațiilor sovietice pentru lansarea de rachete, șeful Biroului II al forțelor armate americane, generalul Carroll, îl înștiința pe președintele Kennedy că fotografiile erau concludente. Șeful serviciilor secrete, Mac Cone, lipsea, căci fiul său adoptiv își pierduse viața într-un accident de automobil. A venit mai tîrziu, dar tot în cursul acelei zile.

Rachetele fuseseră aduse în Cuba de cargoul sovietic „Omsk", care a fost văzut venind foarte încărcat la 15 septembrie ; al doilea cargou de același tip, „Poltava", a sosit la 16 octombrie.

La orele 11 și 45 de minute avea loc un consiliu de război ultrasecret. Participau vicepreședintele Statelor Unite, șefii militari, șefii serviciilor secrete și fratele președintelui Kennedy. Prima hotărîre luată a fost aceea de a se mări numărul zborurilor. În loc de două zboruri pe săptămînă, s-a ajuns la douăzeci în șase zile. Nici unul n-a fost dat însă publicității.

Apoi guvernul american l-a convocat pe ambasadorul sovietic, dl. Dobrînin, care a dezmințit existența rachetelor : pare-se că, într-adevăr, nu știa nimic despre introducerea lor pe teritoriul Cubei.

---

[1] Avionul acesta era acoperit cu un lac special, care absorbea în întregime undele radar. Acestea, nemairevenind spre emițător, pe ecran nu se vedea nimic. Cînd, în 1966, un avion rusesc protejat cu un aseme-nea lac a căzut lîngă Berlin, în rîul Spree, sovieticii au făcut tot ce le-a stat în putință pentru ca americanii să nu reușească să pună mîna pe ceva.

[2] Telescopul portativ Questar, care a fost folosit în cazul respectiv, a asigurat obținerea unor fotografii foarte bune. El utilizează distanța focală de 5800 mm și cîntărește doar 3,5 kg.

La 17 octombrie au fost iar analizate fotografiile. Sovieticii instalau două tipuri de rachete în Cuba : proiectile teleghidate, cu propulsie automată, aflate pe aruncătoare mobile, cu bătaia de 1 200 km și proiectile teleghidate, cu instalație fixă, pentru distanța de 3 300 km.

Imediat s-a creat o organizație specială pentru a studia problema ivită, la care au participat toate serviciile secrete și care a luat denumirea de „Psalm", pentru că cineva spusese : „Nu ne mai rămîne decît să ne rugăm la Dumnezeu".

Pe fotografii nu se vedeau capete nucleare de rachete, ci numai niște construcții ciudate, cu acoperișul rotund, care erau probabil puncte de stocaj pentru proiectilele termonucleare.

Începînd din momentul acela, pe deasupra rampelor de lansare avioanele zburau de mai multe ori pe zi și fotografiile luate erau încontinuu analizate.

În același timp se puneau nenumărate întrebări : Ce e de făcut ? Să se înceapă bombardarea lor ? În acest caz cel puțin 25 000 de cubanezi ar fi fost uciși și este lesne de înțeles ce efect ar fi avut această acțiune asupra opiniei publice mondiale. Să se declare război ? Aceasta ar fi echivalat cu o catastrofă. Și situația se agrava din zi în zi. Cu fiecare oră instalațiile de rachete creșteau și se organizau.

Președintelui Kennedy i s-a prezentat un studiu detaliat asupra rezultatului unui eventual bombardament : 90% din rampele de lansare nu 100% puteau fi distruse din prima lovitură [1], dar rachetele care scăpau de bombardare puteau pleca imediat.

---

[1] Nu trebuie să ne surprindă acest lucru, deoarece nu toate zonele egal depărtate de centrul exploziei atomice suportă aceleași efecte. În unele dintre ele efectul este mai mic. Nimeni nu știe exact pentru ce, dar în acest sens se pot găsi indicații prețioase în lucrarea lui Charles-Noel Martin „A sunat oare ora H pentru lume ?".

Se pare deci că bombardarea completă a unei țări de dimensiunea Franței este imposibilă. Vor exista supraviețuitori ai apocalipsului atomic, poate chiar mai mulți decît ne putem închipui, dar dacă acești supraviețuitori ar fi singurii în lume, ar mai putea ei reconstitui o civilizație ?

Statele Unite au început atunci să-i consulte pe aliaţi. Fotografiile au fost prezentate primului ministru Macmillan, care le-a apreciat ca neîndoielnice.

Pe data de 22 octombrie, la orele 17, Dean Acheson, trimisul special al preşedintelui Kennedy, a prezentat fotografiile şi generalului De Gaulle.

Acesta a fost impresionat de gravitatea situaţiei şi, în acelaşi timp, uluit de calitatea fotografiilor.

El însuşi a identificat, în afară de rachete, şi patru tipuri de avioane de vînătoare sovietice (Mig 15, 17, 19 şi 21).

Preşedintele De Gaulle a declarat atunci că el va aproba orice acţiune a americanilor. În aceeaşi zi, preşedintele Kennedy se adresa poporului american :

„Washingtonul, oraşul Canaveral, canalul Panama, Mexicul sînt în bătaia rachetelor ruseşti. Alte rachete capabile să atingă golful Hudson precum şi Lima, capitala Perului, sînt în curs de instalare. Eu am hotărît blocada Cubei, pînă la noi contramăsuri".

La 24 octombrie, blocada începea şi fotografiile se acumulau mereu.

Cum a fost cîştigată pacea

Atunci a sosit o veste bună. Din 25 de cargouri sovietice care se îndreptau spre Cuba, vreo douăsprezece îşi schimbaseră direcţia sau se opriseră.

În acest timp a fost interceptat petrolierul sovietic „Bucureşti". Constatîndu-se că nu transportă decît petrol, a fost lăsat să-şi continue drumul. Alte douăsprezece vapoare au făcut calea întoarsă.

La 26 octombrie a fost inspectat cargoul „Marucla", care naviga sub pavilion libanez. El aparţinea unei societăţi panameze şi venea de la Riga, din Baltica. Nici această acţiune n-a dat vreun rezultat.

În acest timp însă, construcţia bazelor şi rachetelor continua. La 26 octombrie a licărit, în sfîrşit, o speranţă de pace.

Teleimprimatorul care lega Ambasada Statelor Unite din Moscova cu Departamentul de Stat a transmis o scrisoare a lui Hruşciov. Textul acestei scrisori n-a fost dat publicităţii, dar s-a aflat totuşi că Hruşciov recunoştea că pacea lumii era în pericol şi se declara gata să înceapă negocieri.

Dar, cum nimic nu e perfect în lumea aceasta josnică, o veste rea venea în aceeaşi zi : avionul U-2, comandat de Rudolf Anderson, fusese doborît deasupra U.R.S.S. Rachetele sovietice antiaeriene intraseră în acţiune.

La 28 octombrie Kennedy s-a adresat lui Hruşciov. Acesta a dat imediat ordin să se demonteze bazele rachetelor şi să se aducă rachetele în U.R.S.S. Lumea era salvată. Cubanezii însă erau nemulţumiţi.

Magnetometre şi aparate de detectare

Cu mult înainte ca tehnica să fi cunoscut această prodigioasă dezvoltare, ai cărei martori sîntem, marele psihanalist Freud declara : „Acela care are ochi să vadă şi urechi să audă, va remarca că în curînd muritorii nu vor mai putea să ascundă nimic". Şi într-adevăr, dacă avem în vedere excepţionala sensibilitate a aparatelor de detectare folosite astăzi, marea lor capacitate de sesizare, trebuie să admitem că observaţia lui Freud cuprinde mult adevăr. Astăzi, recordul sensibilităţii aparţine magnetometrului, aparat destinat iniţial măsurării variaţiilor, chiar şi a celor foarte mici, ale cîmpului magnetic terestru.

Acum el este folosit şi pentru detectarea variaţiilor produse de submarinele aflate la mare adîncime, a undelor magnetice ce apar în locurile în care sînt ascunse rachete etc.

Precizia magnetometrelor a devenit atît de mare, încît aproape că nu le scapă nimic.

În timpul războiului exista încă posibilitatea de a se evita detectarea de către magnetometre. Această posibilitate era folosită, de pildă, de unele vase special echipate pentru a putea evita minele.

2; c. 110 B

Astăzi, la o mie de metri sub apă sau la două sute de metri sub pămînt, orice obiect este semnalat. Astfel pilonii îngropați pentru lansarea rachetelor ca și cei ai platformelor plutitoare din locurile de unde se extrage petrolul apar clar, chiar dacă sînt amplasați într-un pustiu american sau în Arctica sovietică. Înregistrările magnetometrice umplu mii de km de bandă. Această imensă cantitate de informații este analizată cu ajutorul unor mașini speciale.

Secretul bombelor

Magnetometrele nu constituie totuși decît unul dintre multiplele instrumente de detectare care umplu laboratoarele spionajului modern.

Astfel, seismografele, concepute inițial pentru detectarea cutremurelor de pămînt, astăzi sînt utilizate în mod curent pentru descoperirea exploziilor nucleare.

În general exploziile în aer sînt descoperite la o milionime de secundă după declanșarea lor, datorită detectării perturbațiilor magnetice pe care le provoacă. Exploziile subterane se detectează însă și se măsoară — pentru a li se stabili forța — cu ajutorul seismografelor.

Reziduurile exploziilor nucleare constituie și ele o sursă de informații. De aceea ele sînt deseori colectate din atmosferă cu avioanele. Această tehnică este atît de perfecționată încît analiza aerului dintr-o zonă — chiar foarte îndepărtată de aceea unde a avut loc explozia — permite să se determine puterea unei bombe, natura și altitudinea la care a explodat. Mai mult, s-ar părea că se poate stabili dinainte că o experiență nucleară urmează să aibă loc. Astfel, americanii au știut cu patruzeci și opt de ore înainte de experiențele chinezești, dar nu știm cum au procedat. Nu putem emite decît ipoteze. E posibil ca fotografiile obținute de sateliți, sau chiar de avioanele U-2, să le fi permis să observe pregătirile respective. Nu este însă exclus ca ei să dispună totuși de dispozitive de detectare absolut noi.

În legătură cu aceasta e interesant să amintim un incident care a intrigat opinia publică franceză : este vorba de fotografierea din avion de cădre americani a uzinei de separare izotopică de la Pierrelatte [1].

Ne amintim că toată lumea se întreba atunci ce urmăreau să afle prin aceasta americanii care erau cu mult înaintea francezilor în domeniul cercetărilor atomice.

Probabil însă că ei plecau de la presupunerea că uzina chineză seamănă cu cea de la Pierrelatte. Nu e deci imposibil ca ei să fi voit să fotografieze înfățișarea generală a uzinei de la Pierrelatte, pentru ca să poată apoi căuta pe teritoriul chinez instalații sau construcții asemănătoare. Asta nu explică totuși cum au putut prevedea americanii data primei explozii chinezești. Print-un detector special ? Prin spionajul clasic ? Deocamdată întrebarea rămîne fără răspuns.

Nu mai este nimic de ascuns

Detectarea rachetelor este mai simplă decît cea a bombelor. Cea mai mică mișcare a acestora în orice parte a globului este imediat semnalată. Sînt întrebuințate în acest scop aparate radar obișnuite, pentru mică distanță, sau aparate radar care utilizează reflecția de unde pe sateliți speciali, ceea ce permite să se supravegheze, practic, întreaga planetă.

Această activitate este atît de secretă, încît astăzi există pe cer sateliți care nu sînt revendicați de nici o putere : oficial, ei n-au naționalitate. În fapt, ei sînt de proveniență rusă sau americană, cu destinație militară necunoscută publicului.

Aceștia sînt sateliți cu radar, cu magnetometre, cu detectoare de infraroșii etc.

De la Antarctica semnalele emise de acești sateliți sînt captate și înregistrate de către nenumărate centre de ascultare, care adesea sînt pasive, în sensul că recepționează dar nu emit pentru a nu li se descoperi existența și poziția.

---

[1] Această uzină aplică un procedeu foarte avansat de obținere a uraniului necesar confecționării bombelor atomice.

Aceste sisteme de supraveghere vor cuprinde de acum înainte întreaga lume. Totul sau aproape totul va putea fi surprins.

Astfel conversațiile prin radio între jandarmii francezi de la baza atomică din Pacific au fost probabil înregistrate. Americanii au urmărit în orice caz schimburile de cuvinte între cosmonauții sovietici și baza lor. Bineînțeles că nu numai conversațiile sînt ascultate. Schimburile de informații de la mașină la mașină, în limbaj matematic, sînt și ele înregistrate.

Pentru serviciile secrete, problema constă mai ales în descifrarea acestor mesaje, care pot fi foarte complexe.

Astfel, Sputnik I a descris, probabil, foarte bine agresiunea a cărei victimă a fost : americanii au încercat să-l intercepteze lansînd pe traiectoria sa, în sens contrar, un nor de alice de oțel. Aparatele de înregistrat ale satelitului au transmis această veste într-un limbaj de care ne îndoim că era simplu.

Masa de informații culese în fiecare zi este atît de mare, încît serviciile speciale abia le mai pot face față. Peste tot aparatele supraveghează, detectează. Știința toată este la dispoziția spionajului sau contraspionajului și tehnicile noi abundă.

Există microfoane care permit să se capteze o conversație șoptită la 200 m distanță. De asemenea, s-a creat deja un instrument nou, care permite să se înregistreze din exterior, după vibrația imprimată ferestrelor de vocile interlocutorilor, o conversație ce are loc în interiorul unei clădiri. Dispozitive cu radiații sau ultrasunete permit să se vadă prin pereți. Unele aparate pot chiar să facă diferența între căldura corpului omenesc și aceea a unui termofor (de pildă, un ceainic) încălzit la 37°.

Datorită actualelor performanțe ale tehnicii, ceea ce spune președintele S.U.A. în mașina sa, atunci cînd folosește radiotelefonul, este, în scurt timp, cunoscut la Moscova și, invers, discuțiile purtate în condiții similare de conducătorii sovietici sînt ascultate la Washington. Cei doi sau trei mari ai planetei

știu — sau vor ști — totul despre dispozitivul strategic al adversarilor lor.

Deci spionajul științific n-are limite ? Are. Spionii, oricît de perfecționați ar fi, pot fi înșelați punîndu-li-se la dispoziție date false. În acest sens ar putea fi folosită și posibilitatea pe care o are tehnica actuală de a reproduce orice voce omenească.

Tehnica hologramelor [1], procedeu care permite să se prezinte imaginea tridimensională a unui obiect fotografiat, deschide, de asemenea, cîmp larg maiștrilor înșelătoriei.

Pe scurt, nu mai poți ascunde nimic, dar poți să arăți lucruri care nu există.

Cum se poate ști dinainte ceva ?

Toate serviciile secrete colaborează cu laboratoarele pentru a găsi un mijloc de a scăpa, fie și pentru douăzeci și patru de ore, de sub supravegherea dușmanului. Acest răgaz ar fi capital în caz de conflict.

Americanii au experimentat un astfel de mijloc în 1961. Este vorba de faimoasa experiență Argus.

Ei au pus să explodeze o bombă cu hidrogen la mare altitudine, ceea ce a tulburat complet magnetosfera și indicațiile pe care adversarul putea eventual să le obțină din variațiile ei.

Dar dacă din acest punct de vedere experiența a confirmat speranțele, consecințele au fost și ele de o asemenea amploare încît a trezit multe neliniști în cercurile specialiștilor. Astfel, s-a creat în jurul globului o centură artificială de radiații, care a scos din funcțiune mai mulți sateliți, iar magneto-

---

[1] Imaginile cu trei dimensiuni reconstituie întocmai realitatea. Ele rezultă din trecerea luminii prin niște plăci fotografice speciale. Făcute cu suficientă intensitate, ele pot reproduce orice obiect în așa măsură, încît chiar și aparatele radar pot fi înșelate. Recent s-a vorbit în treacăt de punerea la punct a hologramelor pentru sunet. Astfel se va putea imita în întregime realitatea, ceea ce va face ca mărturisirea omenească să-și piardă orice valoare.

sfera naturală a fost tulburată, încetînd cîtva timp să mai protejeze pămîntul față de particulele cosmice.

Se pare chiar că și creșterea cazurilor de nebunie[1] ar fi o consecință a aceleiași experiențe.

Utilitatea unei asemenea măsuri în viitor ar fi discutabilă și datorită faptului că — așa cum a arătat experiența la care ne-am referit — instrumentele militare americane nu sînt cruțate mai mult decît cele rusești.

Mai mulți savanți de renume, și mai ales dl. Bernard Lovell, directorul radiotelescopului din Jodrell Bank, au lansat un strigăt de alarmă. De atunci nimeni n-a mai îndrăznit să reînceapă experiența Argus. Totuși tentative de a se găsi mijloace de scăpare de sub supraveghere se fac în permanență. Rușii, de exemplu, studiază în special trăsnetul, ale cărui unde parcurg lumea întreagă. Se încearcă, de asemenea, un mijloc de a se emite niște unde care să nu poată fi interceptate decît într-un singur loc din lume : astfel, un ordin dat n-ar putea fi cunoscut de adversar, ceea ce ar permite să se cîștige un timp oarecare pînă să se descopere prin alte metode ceea ce se pune la cale. Un asemenea aparat pe care multe laboratoare încearcă să-l fabrice, are deja un nume : transmițătorul Delta.

Fiecare dintre cele două blocuri crede că în prezent celălalt a realizat transmițătorul Delta : în fapt, nu se știe încă nimic precis.

Ceea ce-i sigur, este că nu s-a găsit niciodată un asemenea aparat la vreun agent. Precizăm totuși că s-au găsit la niște agenți aparate necunoscute, care au explodat în momentul cînd au fost trecute prin razele X.

---

[1] S-a demonstrat într-un mod aproape sigur că perturbările de magnetosferă măresc numărul cazurilor de nebunie. Concordanța statistică e prea mare pentru a fi o simplă coincidență. A se vedea în acest sens lucrarea lui Michel Gauquelin: „Efecte biologice ale cîmpurilor magnetice. Anul biologic" Tomul V, fascicolele 11—12 (1966), p. 596, precum și lucrarea lui Maxwell Cade: „Other Worlds Than Qurs", Museum Press, 1966 (Alte lumi decît a noastră" — N.T.).

Ultimul strigăt

Fiecare din cele două blocuri crede, de asemenea, că celălalt a pus la punct transmisiunea telepatică. Aceste cercetări sînt, pînă în prezent, învăluite în secret[1].

Americanii dezmint sau minimalizează experiențele care au fost, totuși, cu siguranță, făcute pe bordul submarinului „Nautilus".

Rușii nu se contrazic nici ei mai puțin : o dată anunță rezultate uimitoare, altădată afirmă că n-au avut de-a face decît cu niște impostori care vor fi aspru pedepsiți.

Pînă cînd se vor obține rezultate definitive, serviciile secrete sînt preocupate de altceva, și anume de instalarea unor detectoare de particule neutrino. Aceste particule au o putere uimitoare de penetrație și, după cum s-a constatat, sînt emise de sursele de radiație atît cosmice cît și terestre (de pildă, pilele atomice). Întrucît răspîndirea lor nu poate fi împiedicată, înseamnă că este posibilă descoperirea surselor terestre de asemenea particule prin folosirea detectoarelor amintite. Pentru a nu fi influențate de alte tipuri de particule, aceste detectoare trebuie instalate la mai multe sute de metri sub pămînt. Atunci cînd vor ajunge să funcționeze perfect, ele vor detecta orice sursă de energie atomică și un stoc de bombe va putea fi reperat chiar și printr-o grosime egală cu aceea a globului terestru.

---

[1] Asupra experiențelor întreprinse au circulat informații dintre cele mai contradictorii. Americanii n-au publicat ceva oficial în această direcție.

Se pare totuși că un misterios voiajor a fost ambarcat de americani la bordul submarinului atomic „Nautilus", care, în fiecare zi, la anumite ore, desena niște semne ciudate pe foi de hîrtie, pe care apoi încerca să le transmită, prin telepatie, altei persoane, aflată în Pentagon. Aceasta trebuia să ghicească care este semnul „emis" de celălalt. După unele zvonuri, cel care asculta ghicise în acest fel mult mai multe semne decît ar fi ghicit din întîmplare. Experienta respectivă n-a fost totuși efectuată, după cum se știe, cu cea mai bună echipă specializată în această direcție din Statele Unite, aceea a profesorului Rhine.

Ceea ce s-a schimbat

Începînd cu anul 1945, noi am intrat într-o eră militară în întregime nouă.

Să rezumăm problema la considerații de simplu bun-simț. Începînd cu bătălia de la Crecy din 1346 și pînă în 1945, ceea ce a caracterizat războiul a fost importanța focului în raport cu alte elemente necesare în cîștigarea victoriei : mișcarea, manevra, arta comandantului de a conduce trupele pe teren etc. „Focul ucide" spunea colonelul Petain, profesorul de infanterie de la școala superioară de război franceză.

Focul a ucis mereu mai mult, pentru că explozivul a fost perfecționat și pentru că a fost trimis din ce în ce mai mult în rîndurile inamicului prin tunuri mari, tancuri și avioane. Această evoluție a fost progresivă, deși natura focului a rămas mereu aceeași : în fiecare etapă nu era vorba decît de puțin mai mult exploziv chimic. Perioada care a trecut de la începutul folosirii prafului de pușcă și pînă în prezent a fost denumită „era militară a trinitrotoluenului".

Dezastrele de la Hiroșima și Nagasaki ne-au proiectat însă, pe neașteptate într-o eră nouă, aceea a exploziilor nucleare.

Știința a trecut de la 6 tone de exploziv ale celui mai puternic proiectil, fostul „Volcano", folosit de aviația engleză, la 20 de kilotone ale bombei A (de 3 300 de ori mai puternică), după care, la fel de rapid a făcut și saltul pînă la megatonele bombelor H (de două milioane de ori mai puternice). Nici o construcție omenească n-ar putea rezista în fața acestor arme. Masacrul primelor zile ale unui eventual război nuclear se evaluează la zeci sau sute de milioane de morți. Supraviețuitorii vor sucomba și ei apoi din cauza radioactivității. Se conturează astfel perspectiva distrugerii planetei noastre și sfîrșitul omenirii. Aceasta s-ar putea petrece în diferite feluri dacă ne gîndim și la efectele armelor biologice, biochimice, climatice etc.

Adevărul este că într-un război științific nu vor mai fi nici învingători nici învinși, ci numai victime.

Arme secrete de toate genurile

Armele care vor juca cel mai mare rol, în cazul în care va izbucni un al treilea conflict mondial, nu vor fi probabil cele despre care se vorbește astăzi cel mai mult.

Rachetele, bombele A sau H vor fi depășite. Prin ce ? O idee în acest sens ne-o va da următorul exemplu.

Acum cîțiva ani lucra în Cehoslovacia un savant cu numele de B. Acest profesor se gîndise mult la posibilitățile oferite de războiul bacteriologic. El nu era adeptul lui și considera ca monstruoasă declanșarea unui astfel de război împotriva oamenilor, animalelor sau vegetalelor. Profesorul B avea o idee mai grozavă : să îndrepte războiul bacteriologic împotriva carburanților și lubrifianților. Faptul nu este imposibil. Există într-adevăr microbi capabili să acționeze ca niște fermenți în petrol, benzină sau în uleiul de gresaj.

Rezultatul : substanțele respective se transformă în gaze volatile și, evident, nu mai pot fi folosite.

Dacă acești microbi sînt lansați la adversar, toate stocurile lui de combustibili și lubrifianți sînt distruse. El devine incapabil să mai susțină un război.

Laboratorul în care lucra profesorul B nu era greu de ascuns. La periferia orașului Brno i s-a creat pur și simplu acoperirea oficială a unui mic laborator de studii privind reproducerea mușchilor și ferigilor. Totul mergea foarte bine, cînd, la nivel înalt, s-a comis o indiscreție. Imediat o putere occidentală a făcut propuneri profesorului B, propuneri fără îndoială avantajoase, pentru că el își continuă astăzi lucrările în Australia... sau în altă parte.

Benzile imprimate

Lumea este plină de profesori B care încearcă să inventeze arme de tot felul. Un calcul recent făcut de francezi menționează 805 direcții de cercetări, adică 805 arme noi, a căror realizare este actualmente mai mult sau mai puțin avansată.

Este vorba desigur de arme care, dacă ar fi puse la punct, ar avea, poate, un efect mult mai mare decît cel pe care-l oferă mijloacele clasice, sau chiar rachetele purtătoare de bombe H. Acestea sînt mai ales arme la îndemîna țărilor mici. În jurul acestor noutăți se dă marea bătălie a spionajului modern, bătălie a cărei schemă este aproape peste tot aceeași. Astfel, în prima etapă se rețin toate ideile care ar putea duce la realizarea unei noi arme. În acest scop serviciile de spionaj urmăresc, cu ajutorul așa-ziselor birouri „Buck Rogers" (nume dat după acela al eroului unei schițe din literatura americană cu caracter științifico-fantastic, în care autorul prezenta, încă de prin 1930, arme antitanc cu reacție, aparate radar, bombe atomice etc.), toate romanele de anticipație, chiar și pe cele mai îndrăznețe, precum și revistele cele mai interesante de știință și tehnică, și caută să descopere în ele idei care ar putea fi transpuse în practică.

Se studiază, de asemenea, propunerile făcute de diverși inventatori, mai mult sau mai puțin extravaganți, precum și toate publicațiile ce ar putea fi utile, chiar și cele mai puțin serioase, ale altor țări.

În cea de-a doua etapă se determină care sînt persoanele ce emit asemenea idei noi, iar dacă trăiesc în străinătate, se organizează supravegherea lor. În cazul însă cînd sînt în țara respectivă se procedează invers : se iau măsuri de protejare a lor de eventuala curiozitate a altor servicii de spionaj.

În a treia și ultima etapă se trece la acțiuni concrete de obținere a materialelor ce interesează sau de atragere a persoanei respective, ori de realizare practică a ideii reținute. Așa de pildă, atunci cînd se urmărește captarea unui savant, la început se procedează la cunoașterea lui intimă.

În acest scop se fac fotografii, se înregistrează conversațiile sale pe benzi de magnetofon, se iau relații de la persoanele care-l cunosc. Totodată se caută să se descopere stadiul în care au ajuns lucrările sale.

Cea mai grea operație este stabilirea modului în care se poate lua contactul cu respectivul om de știință. Contactarea

nu o poate face nici o mașină. Trebuie deci să se riște și, atunci, se trimite un agent la fața locului. Așa s-a procedat, de pildă, cu profesorul B, și totul a decurs în bune condițiuni. Dar, uneori, se întîmplă ca agentul să nu mai revină din misiunea sa...

Arsenalul de mîine

N-am putea da aici lista celor 805 arme secrete aflate actualmente în studiu, dar direcțiile generale de cercetare merită a fi enumerate [1].

O altă armă care se află deja în curs de experimentare este destinată anihilării voinței de a lupta a adversarului [2]. La ora actuală ea se prezintă sub forma unui gaz. Experimentînd pe pisici un asemenea gaz, americanii au reușit să le facă să fugă îngrozite de șoareci.

Se lucrează de asemenea și la o armă defensivă denumită „ecran de forță", care urmează să reproducă pe scară largă bariera de potențial care înconjoară un nucleu atomic. Un asemenea ecran ar putea opri și rachetele.

---

[1] Merită a fi amintit faptul că printre armele considerate ca foarte eficace se includ și cele chimice și bacteriologice. Într-un eventual război chimic-bacteriologic se pot folosi trei posibilități. Prima constă în infectarea unei țări prin răspîndirea pe teritoriul ei a unor virusuri sau microbi vii. O asemenea acțiune comportă însă riscuri foarte mari, deoarece maladiile nu cunosc frontiere și agresorul poate fi și el contaminat. A doua o constituie utilizarea toxinelor, cum ar fi otrăvurile secretate de diverși agenți vii. A treia rezidă în răspîndirea unor produse chimice. Americanii au întrebuințat în Vietnam cîteva produse — probabil pe bază de hormoni — care au făcut să cadă frunzele copacilor. În acest fel Vietcongul a pierdut protecția pe care i-o ofereau pădurile.

Din nefericire aceste produse atacă întreaga vegetație și slăbește recolta. Întrebuințate masiv, ele ar putea provoca foametea într-o țară întreagă sau pe tot continentul.

[2] Folosirea unor asemenea arme (psihochimice) este determinată de dorința de a se scoate adversarul din luptă pentru un timp oarecare, fără a-l extermina. De altfel, acest lucru a fost avut în vedere și în conceperea altor categorii de gaze. Astfel de gaze au fost întrebuințate, de pildă, de către englezi în Cipru prin anii 1955—1957. Ele nu aveau un efect durabil și nu distrugeau organismul. Americanii desemnează aceste gaze neucigătoare cu inițialele C.N. și C.S.

Cele care au fost furnizate armatei sud-vietnameze sînt, după declarațiile Washingtonului, de tipul „C.N.-3-DM". Este vorba de un gaz ce produce greață și vărsături, adversarul fiind făcut astfel incapabil de luptă timp de mai multe ore.

împotriva rachetelor se studiază, printre altele, întrebuințarea trăznetului sub formă de bule [1].

E vorba de un fenomen de care, la început, știința s-a îndoit mult. Teoretic, este imposibil ca electronii, respingîndu-se între ei, să se combine cu moleculele din aer pentru a forma o bulă relativ stabilă. Iată însă că, în natură, acest fenomen există. Mai mult, el a putut fi reprodus și în laborator de către francezul Mathias, la Clermont-Ferrand, înaintea celui de-al doilea război mondial.

Un sfert de secol mai tîrziu, în U.R.S.S., fizicianul Kapița a emis o teorie prin care arată că trăznetul sub formă de bule poate fi foarte bine menținut într-o stare destul de stabilă prin niște forțe ce se întîlnesc în experiențele privind energia termonucleară.

De atunci, imaginațiile au lucrat... Dacă ar fi posibil să se fabrice după dorință un astfel de trăsnet și să fie făcut să meargă în linie aproape dreaptă pe un fascicul de unde, el ar atinge o viteză apropiată de cea a luminii și ar constitui o armă antirachetă remarcabilă.

„Centura albastră", despre care se spune că protejează astăzi cerul sovietic împotriva oricărui proiectil teleghidat, ar putea foarte bine să fie compusă din emițătoare de trăsnet cu bule.

De asemenea, tot împotriva rachetelor, savanții s-au gîndit să întrebuințeze și laserul [2]. Se știe că acest aparat proiectează

[1] Se pare că este vorba despre reproducerea pe cale artificială a fulgerului globular (n.r.).

[2] Laserul înseamnă „Light Amplified by Stimulated Emission Radiation", adică „amplificator de lumină prin emisiune stimulată of radiații". Primele lasere utilizau cristale sintetice de rubin, răcite de heliu lichid. În prezent există numeroase tipuri de lasere. Caracteris- cu tica oricărui laser este aceea că emite o lumină concentrată, care nu se difuzează, din care cauză, de-a lungul fasciculului luminos nu se pierde decît o foarte mică parte din energia inițială. Laserele deschid nume- roase perspective tuturor domeniilor, mai ales transmisiunilor. Se în- cearcă astăzi ca ele să fie folosite și în chirurgie, în locul bisturiului. S-au adus, de altfel, îmbunătățiri primelor aparate, care pot acum să funcționeze la temperaturi normale. Lucrările în care se fundamentează știința laserelor se datoresc savanților Charles Hard Tawnes din S.U.A. precum și Nikolai Bassov și Alexandr Prohorov din U.R.S.S., toți lau- reați ai premiului Nobel.

un fascicul subțire de lumină foarte puternică, care poate să aprindă obiectele de la distanță.

Din nenorocire bătaia lui este, deocamdată, limitată : dincolo de o putere de 34 kw, aerul explodează de-a lungul fasciculului, fapt ce duce la pierderea unei mari părți a energiei emise de laser. Dar, în vidul din straturile înalte ale atmosferei, și cu atît mai mult în spațiul interplanetar, nu există limită în bătaia unei raze laser. Deci, dacă un asemenea aparat s-ar plasa pe o rachetă iar aceasta ar fi ridicată la mare înălțime, el ar putea să incendieze proiectilele inamice la o foarte mare distanță.

Misterul Golfului Nuevo

În anul 1960 detectoarele marinei argentiniene au semnalat în Golful Nuevo niște obiecte submersibile necunoscute, care dispăreau repede, ca niște fantome.

Marina argentiniană a organizat vînătoarea lor sistematică, la care au participat, se pare, și specialiști americani, înzestrați cu aparate mai bune. Aceste aparate funcționează cam în același fel cu radarul, în sensul că trimit în apă fascicule de unde (spre deosebire de radar ele folosesc ultrasunetele) și recepționează dintre acestea pe cele reflectate de corpurile întîlnite în cale. Odată reperat un submersibil cu aceste aparate, șansele lui de a mai scăpa sînt foarte mici.

În cazul corpurilor submarine detectate de argentinieni, acestea, sfidînd parcă bombardamentele cu grenade la care erau supuse, au continuat să se deplaseze, dintr-o parte într-alta, timp de trei săptămîni, după care, brusc, au dispărut.

Războiul submarin

S-a vorbit mult de roboți cu propulsie nucleară, niște submarine speciale foarte mici care, la primirea unui semnal de undeva de pe fundul oceanului, să pornească spre un port, unde să explodeze. Acest semnal ar fi emis, bineînțeles, în caz de război.

Pierderea misterioasă a submarinului atomic „Thresher" a fost atribuită de către unii ciocnirii cu unul din submarinele de acest gen.

Oricare ar fi explicația finală a afacerii din Golful Nuevo, e sigur că oceanul este din ce în ce mai plin de roboți.

Astfel, astăzi sînt în studiu niște geamanduri alimentate cu energie de la cîte un generator atomic, care se preconizează să fie plasate pe fundul oceanelor. Ele ar urma să fie în așa fel programate încît să urce automat la suprafață în caz de cutremur de pămînt submarin și să emită anumite semnale radio. În acest fel s-ar lua măsuri care să reducă cît mai mult consecințele așa-numitului val de fund, ce izbește coastele continentului sau insulelor mai apropiate. Se pare că acești roboți salvatori se bazează pe același principiu ca și submarinele fantomă din Golful Nuevo.

Mașini inteligente

Intrăm aici într-un alt domeniu de cercetări. Idealul ar fi să se poată imprima inteligență unor arme deosebite sau chiar și celor mai obișnuite.

Ar fi, de exemplu, foarte util dacă ai avea mine care să nu explodeze decît la trecerea tancurilor sau navelor dușmane și să rămînă inerte în prezența celor ale armatelor prietene. Problema este aparent de nerezolvat, dar cercetătorii nu-și pierd speranța. Soluția ar consta în „recunoașterea formei".

Pentru a învăța mașinile electronice să citească un text normal scris, este nevoie de un dispozitiv care să identifice literele, în pofida diferențelor dintre scrisul unei persoane și cel al alteia. Dacă s-ar inventa un asemenea dispozitiv el ar putea fi folosit de orbi pentru a citi, s-ar putea renunța la cartelele perforate în electronică, ar deveni posibilă distingerea prietenului de dușman în luptă etc. Dar toate soluțiile propuse pînă acum în problema recunoașterii formelor sînt foarte costisitoare, foarte complicate și foarte puțin sigure.

Altă armă pe care oamenii ar vrea s-o descopere este secretul invizibilității. Aceasta nu mai este astăzi de domeniul basmului. S-au descoperit deja niște materiale plastice care curbează lumina. Un cilindru dintr-un asemenea material plastic ar putea, în unele condiții, să facă invizibil din față un infanterist sau un tanc. De sus, totuși, el va putea fi văzut.

Pentru rezolvarea acestei probleme s-au formulat multe ipoteze. Fizicienii consideră că grăuntele de lumină, fotonul, ar putea fi descompus în două particule : neutrino și antineutrino. Dacă se va ajunge să se realizeze această descompunere pe o suprafață și să se recompună lumina pe suprafața opusă (a unui om, a unui avion etc.) se va ajunge la invizibilitate.

Pînă în prezent s-a reușit totuși, folosindu-se alte metode, să se facă invizibile avioanele pentru radar. Aceste avioane, vopsite cu un lac special, sînt totuși reperabile atunci cînd se întrebuințează unde foarte scurte, de ordinul zecimii de milimetru.

O adresă bună

Cercetări deosebite se fac în prezent și pentru descoperirea unor procedee, soluții etc. prin care să se asigure posibilitatea citirii unei scrisori numai de către cel căruia i-a fost adresată. În acest sens, s-au pus deja la punct niște hîrtii ce iau foc sau se înegresc deîndată ce iau contact cu lumina normală.

Se încearcă acum să se fabrice plicuri închise perfect, făcute din material plastic foarte rezistent, care să nu poată fi deschise decît cu un solvent special. Dacă se încearcă deschiderea cu alte mijloace, conținutul plicurilor explodează imediat.

Fotografia și cinematograful în folosul spionajului au făcut progrese care sînt mai cunoscute. S-au realizat astfel aparate de filmat care utilizează pelicule cu o lățime ce nu depășește un milimetru, precum și aparate fotografice cît un capăt de chibrit. De asemenea, există înregistratoare magnetice de imagine, care încap într-un degetar. O atenție deosebită se acordă

și fotografiei care întrebuințează raze diverse ca : infraroșii și ultraviolete.

Transmiterea mesajelor

Culegerea de către un agent care lucrează într-o țară oarecare a unor informații interesante constituie o operație dificilă, dar care, în unele cazuri, este mai ușor de realizat decît transmiterea acestor informații, în mod secret, la destinatar.

De aceea, serviciile de spionaj se străduiesc să găsească soluții noi problemei transmiterii de mesaje.

Mesajele scurte și urgente se transmit, în general, prin radio. Dificultatea cea mai mare în acest caz constă în evitarea reperării [1] postului emițător și a descifrării conținutului mesajului.

Detectarea emisiunilor radio s-a perfecționat însă atît de mult încît este aproape imposibil să-i mai scape ceva.

În transmisiile clandestine, spionii folosesc, de regulă, două mijloace :

— comprimarea mesajului în timp, care se realizează prin emiterea acestuia foarte rapid, cei care îl primesc înregistrîndu-l pe o bandă de magnetofon pe care o ascultă apoi pe îndelete;

— comprimarea mesajului în spațiu, care se realizează prin transmiterea acestuia cu ajutorul unui fascicul de unde extrem de subțire.

Sîntem siguri că un număr oarecare din sateliții lansați sînt echipați pentru acest gen de misiuni. Aceste două procedee

[1] Procedeul de reperare cel mai obișnuit este goniometrarea. Aceasta pornește de la constatarea că semnalul primit de un receptor printr-un cadru metalic (care, în acest caz, joacă rolul de antenă) atinge intensitatea maximă atunci cînd undele radio cad perpendicular pe cadrul respectiv. Aceasta înseamnă că, dacă se folosește un cadru care se învîrtește, se poate stabili, după fluctuațiile intensității semnalului recepționat, direcția dinspre care se emite. Folosirea a trei mașini sau elicoptere cu asemenea cadre instalate pe ele, permite reperarea destul de precisă a unui emițător radio.

nu sînt totuși satisfăcătoare pentru că ele cer materiale complicate pentru emisiune și sînt totuși detectabile.

Problema transmisiunilor clandestine este deci departe de a fi rezolvată la ora actuală și se fac eforturi pentru a se descoperi niște procedee mai puțin costisitoare și mai sigure.

S-au făcut, de asemenea, cercetări numeroase în scopul utilizării razelor infraroșii.

Dificultatea emisiunii cu asemenea raze constă în faptul că acestea se propagă în linie dreaptă și, ca atare, emițătorul și receptorul trebuie să se „vadă". Din această cauză atît un aparat cît și celălalt trebuie să se apropie de frontiera unei țări — de o parte și de alta a ei — pentru ca mesajul să poată fi recepționat. Întrucît o asemenea acțiune comportă riscuri mari, procedeul este utilizat numai în cazuri de extremă urgență. Avantajul folosirii lui constă însă în aceea că razele infraroșii, deplasîndu-se numai în direcția spre care sînt îndreptate, nu pot fi detectate cu aparate aflate în afara traiectului fasciculului de raze. Or, posibilitatea ca pe acest traiect să se găsească un aparat de detectare este, practic, exclusă.

Cifrurile și codurile

Mesajele transmise sînt, de regulă, cifrate sau codificate. Fără să intrăm în amănuntele criptografiei — știința codurilor și cifrărilor — menționăm diferența dintre cele două metode.

Pentru a cifra, se amestecă între ele literele unui mesaj conform unei înțelegeri. Cel căruia îi este destinat mesajul, la primirea lui, face, ținînd seama de înțelegerea respectivă, operația inversă, adică descifrarea. Codificarea constă în folosirea unor cuvinte sau cifre cărora le corespund, în realitate, diferite cuvinte stabilite, bineînțeles, anterior între cei ce comunică prin acest sistem.

Un cifru poate să fie descifrat, adică dedus, chiar dacă nu i se cunoaște cheia : sînt specialiști, de-a dreptul extraordinari, cărora nici un mesaj nu poate să le reziste mult timp.

3 c. 110 B

Unul dintre ei, un francez, a primit într-o zi vizita unui inventator, venit să-i aducă un cifru pe care-l considera imposibil de descifrat.

Specialistul luă în mînă foile de hîrtie, scrise cu grupe de cîte cinci cifre, le examină circa un minut și apoi spuse : E vorba de fabula „Cei doi porumbei“ de La Fontaine. Deși pare o anecdotă, această întîmplare este perfect autentică.

Cercetările au arătat că această capacitate excepțională a unor oameni de a decripta cifruri deosebit de complicate se datorește unei cunoașteri profunde a structurii limbii respective precum și unei inteligențe capabile să calculeze mintal cu o viteză extraordinară.

Marii specialiști ai cifrului sînt, cu siguranță, oameni tot atît de înzestrați ca și calculatorii minune [1], dar care, pentru motive lesne de înțeles, n-au fost studiați atît de îndeaproape.

Remarcăm cîteva cazuri în care s-au înregistrat totuși eșecuri în descifrarea mesajelor. Astfel, unul dintre cifrurile întrebuințate de armatele sudiste în timpul războiului de secesiune american, acum o sută de ani, a rămas încă o enigmă.

În general, dacă mesajele sînt suficient de lungi și dacă se știe în ce limbă au fost redactate, orice cifru poate fi decriptat, pornindu-se de la frecvența consoanelor sau vocalelor limbii respective.

Pentru a complica această sarcină, serviciile de spionaj s-au gîndit să întrebuințeze limbile sau dialectele puțin studiate ori poate chiar necunoscute.

---

[1] Calculatorii minune, care sînt uneori matematicieni de geniu, ajung să recunoască printre cifre, relații pe care un muritor oarecare nu le sesizează. Dintre calculatorii minune ai trecutului, cei mai celebri sînt Nikomachos, Mathieu, Le Coq, Thomas Fuller, Zerah Colburn.

Din epoca contemporană îi cităm pe Jacques Inaudi, Pericles Diamandi și domnișoara Osaka.

Profesorul Alfred Binet l-a studiat îndelung pe Inaudi și a arătat că acest calculator era esențialmente un „auditiv“ cu o memorie extraordinară. El era incapabil să repete mai mult de cinci sau șase litere alfabetice enunțate în dezordine dar reținea serii întregi de cifre. De exemplu el scădea cu ușurință unul din altul două numere formate din douăzeci de cifre. Această operație o începea întotdeauna de la stînga.

Astfel americanii întrebuințează unele dialecte indiene, iar rușii cîteva din numeroasele limbi, puțin cunoscute, vorbite pe diverse teritorii ale U.R.S.S.

Agentul emițător trebuie evident să cunoască sau să învețe aceste limbi. Descifrarea devine în asemenea situații foarte grea pentru adversar, chiar dacă întrebuințează mașinile electronice, însă nu imposibilă.

Dacă cifrurile sînt în principiu descifrabile, textele codificate dau multă bătaie de cap specialiștilor. Cum ele sînt absolut arbitrare, nu pot fi pătrunse analizîndu-li-se structura. În schimb, dat fiind faptul că pentru înțelegerea unor asemenea texte sînt necesare codurile respective, care, de obicei, se găsesc la cei ce corespondează prin acest sistem sub forma unor cărți, carnețele, foi de hîrtie etc., ele pot fi fotografiate, furate sau găsite de agenții dușmani. S-a întîmplat astfel să se găsească coduri printre resturile unor avioane sau nave distruse. Nici codurile, nici cifrurile nu oferă deci, o securitate perfectă.

Imposibilitatea asigurării unei conspirativități depline a mesajelor cu ajutorul metodelor folosite pînă în prezent determină serviciile de spionaj să caute noi posibilități de remediere a situației existente.

Un alt procedeu ar consta în utilizarea simbolismului inconștientului. În acest domeniu se fac studii pasionante, dar se pare că pentru moment nu s-a ajuns la nici un rezultat.

S-a încercat de asemenea să se complice un cifru utilizîndu-se matematicile. Acest procedeu prezintă însă un grav inconvenient. Agentul secret trebuie să posede cel puțin o riglă de calcul. Un asemenea obiect nu e suspect la un agent care are o acoperire mai mult sau mai puțin științifică : inginer, topograf etc. Dar este posibil ca serviciile de contraspionaj să fie foarte mirate dacă vor găsi o riglă de calcul asupra unui indigen tibetan sau a unui preot al bisericii ortodoxe...

Nimic nu echivalează poșta

Aceste diverse procedee nu sînt întrebuințate decît pentru mesajele urgente și scurte. Pentru mesajele lungi precum și

pentru planuri sau fotografii, ele sînt inaplicabile. În asemenea situații se folosește — spre decepția cititorilor de romane de spionaj — simpla trimitere prin poștă...

Se procedează astfel deoarece se contează pe faptul că nici o cenzură din lume nu poate deschide toate scrisorile. Desigur că, pentru mai multă siguranță, se mai iau, de la caz la caz, și diverse măsuri de conspirare (de pildă, folosirea micro-punctului) care să permită introducerea fotografiei textului sau planului secret sub forma unui punct minuscul, undeva pe o hîrtie ce conține un mesaj inofensiv. În acest caz, trimiterea prin poștă devine un procedeu suficient de sigur.

Nu este un secret pentru diversele servicii de spionaj că majoritatea agenților procedează in acest fel. Ele nu pot face nimic în această direcție. Dificultatea luptei este sporită și de faptul că progresul tehnic permite agentului să mascheze cu ușurință aparatura necesară realizării de micropuncte.

După cîte se pare, ea poate fi ascunsă într-un mic aparat de radio sau într-o mașină de bărbierit electrică.

De altfel, tehnica miniaturizării a adus nenumărate servicii extraordinare spionajului [1].

Afară de micro-puncte, mai sînt și alte metode foarte noi pentru transmiterea mesajelor. Se știe astfel că unele servicii utilizează minuscule benzi de magnetofon, care pot conține imagini pentru televiziune, mesaje cifrate sau codificate, ori ansambluri de semnale electrice pe care mașinile electronice le traduc fără dificultate.

---

[1] Se cunosc astfel tot felul de obiecte sau instrumente care par ieșite din imaginația unui autor de scenarii tip „James Bond": monede golite conținînd microfilme; inele cu un ac otrăvit; stilouri cu bile capabile să se transforme în rachete explozive și să străpungă tabla unei mașini normale de la o distanță de 30 de metri.

Americanii au dat odată un cokteil la care s-au servit, printre altele, măsline. Una dintre acestea, așezată în așa fel încît să nu poată fi luată în vederea consumării de vreunul din invitați, conținea un emițător radio, iar scobitoarea care era înfiptă în ea constituia, în realitate, antena.

În fundul creierului

Un alt mijloc de transmitere, care nu a fost încă pus la punct, dar pe care serviciile de spionaj ar vrea să-l stăpînească, este hipnotismul.

Este vorba de a imprima în inconștientul unei persoane, după hipnotizarea acesteia, un text pe care să-l reproducă ulterior, în anumite condiții, de exemplu atunci cînd i se va spune la ureche un cuvînt cheie, care să acționeze ca un revelator sau ca un declanșator.

Teoretic, lucrul este posibil și sînt în curs experiențe [1].

Într-adevăr, dacă natura memoriei rămîne încă necunoscută psihologilor, se știe însă că ea reține totul și că sugestia hipnotică, unele droguri sau stimulări electrice fac să revină la suprafață amintiri care păreau uitate.

În acest sens s-ar putea face ca un individ să poată fi determinat să-și amintească subiectul unei cărți pe care s-a mărginit s-o frunzărească doar, cu mulți ani înainte. Această capacitate a memoriei ar servi mult serviciilor secrete la transmiterea informațiilor dintr-o țară într-alta, deoarece se știe că serviciile de contraspionaj nu pot scotoci prin creierii celor care trec frontierele.

Există și ideea înmagazinării de informații în interiorul unui obiect banal, care n-ar putea fi bănuit, de exemplu într-o oglindă. Marina americană se interesează îndeosebi de acest gen de cercetări și a ajuns să pună la punct niște oglinzi, în aparență perfect banale, dar care, în realitate, au particularitatea că pot să rețină, timp de douăzeci și patru de ore, niște imagini care i-au fost arătate chiar și pe întuneric.

Imaginea se înregistrează în chiar materialul din care este făcută oglinda și reapare, după amplificare, pe ecranul unui receptor de televiziune. Cei doi cercetători care au realizat

---

[1] Unele dintre ele au fost încununate de succes și se pare că se poate declanșa un reflex de recitare printr-un cuvînt cheie. Problema este alegerea unui cuvînt suficient de bizar și mai ales posibilitatea de a șterge totul de îndată ce mesajul a fost transmis. Asupra acestui punct se lucrează în prezent.

acest tip de oglinzi precum și dispozitivul de redare a celor înregistrate pe ele se numesc Kahlman și Rennert.

Pe planul spionajului, e pasionant să te gîndești că în curînd niște oglinzi dăruite unor oameni inocenți vor traversa poate frontierele, fără ca posesorii lor să știe că acestea conțin date secrete deosebit de importante.

Identitatea agenților

Cu toate progresele tehnicii, ființa umană rămîne indispensabilă ca observator sau ca element de contact.

Este deci necesar să se trimită agenți în străinătate și, mai mult, să li se creeze condiții ca să trăiască normal acolo. Pentru aceasta, trebuie să li se dea o identitate, adică să fie introduși într-o anumită societate, care poate fi foarte diferită de mediul lor de origine.

Desigur, problema a devenit mai puțin arzătoare decît în timpul celui de-al doilea război mondial, cînd hitleriștii și japonezii creaseră în numeroase țări societăți atît de noi încît unui anglo-saxon, de exemplu, îi era foarte greu să se integreze în ele.

Înainte de a înțelege un univers în care se primeau 250 de grame de rutabaga [1] contra unui tichet, un agent american avea de zece ori ocazia să fie remarcat și arestat. De aici importanța considerabilă pe care o prezentau pentru aliați agenții „rezistenței".

Astăzi, lumea în mare parte s-a uniformizat și nici chiar China nu mai este atît de diferită față de America sau Rusia.

Întreaga gamă a hîrtiilor false

Totuși, problema identității agenților nu e simplu de rezolvat și serviciile secrete îi acordă în continuare o mare importanță.

Rușii au construit în Ucraina orășele americane false, unde agenții se antrenează să trăiască ca niște autohtoni perfecți. Americanii au centre de perfecționare în cunoașterea Chinei și U.R.S.S.

[1] Specie de varză.

Există însă medii în care un agent nu poate fi introdus fără a fi repede remarcat. Lucru paradoxal, printre aceste medii se numără și provincia franceză.

E foarte greu să se introducă un străin în unele din departamentele noastre, fără ca el să nu fie imediat semnalat jandarmeriei. Astfel, de cînd Franța are noi secrete — adică din 1960 — mai mulți agenți străini, care se interesau foarte îndeaproape de instalațiile de cercetări militare, situate în provinciile franceze, au fost ușor reperați și ispășesc în prezent pedepse între 5 și 30 de ani închisoare.

Serviciile engleze, care sînt foarte competente, afirmă că e mai ușor să se introducă un agent în Tibet, decît în Berry sau în Lot.

Marile centre internaționale, dimpotrivă, cum ar fi Moscova, Berlin, Paris sau New York, sînt paradisele agenților secreți, cu condiția ca ei să aibă o identitate perfectă.

Pentru aceasta se întîmplă uneori ca să li se modifice pînă și înfățișarea exterioară cu ajutorul operațiilor de chirurgie estetică: forma nasului, a urechilor, creșterea părului. A devenit chiar posibil să se schimbe și tipul de rasă, să se transforme un alb în galben sau în metis. Agentului i se procură apoi actele necesare.

Erorile lui James Bond

După ce un agent este în posesia unei identități convenabile, începe partea cea mai dificilă. Trebuie să i se obțină un O.D. pentru locul misiunii sale.

O.D. (Occupational Disguise) este o acoperire, corespunzînd unei ocupații normale. Aceasta este masca agentului la locul respectiv. Evident, se aleg acoperiri care, în țara respectivă, asigură în cea mai mare măsură conspirativitatea.

În Statele Unite, de pildă, pentru a trece neobservat cel mai bine este să ai un loc de muncă modest, unde să fii și pro-

prietar. În acest fel devii foarte repede bine văzut în cartier și deci nu riști să trezești suspiciuni.

Faimosul colonel Abel, care a fost unul din șefii spionajului sovietic la New York, era fotograf și lucra cu sîrguință într-un micuț atelier.

Vecinii săi au fost foarte surprinși cînd a fost arestat, pentru că ei nu-și închipuiau astfel un spion comunist.

Dl. de la Palice ar fi putut însă să le spună că definiția spionului este . . . că el nu pare niciodată a fi spion. Un James Bond într-o misiune reală ar fi fost remarcat în cîteva ore și arestat imediat. Din nenorocire în timpul celui de-al doilea război mondial au fost totuși cazuri de agenți englezi de acest tip (dintre care unii lucrau tocmai pentru Ian Fleming, autorul cărților „James Bond"), care au fost arestați de la prima țigară englezească pe care și-au aprins-o.

Chiar și încălțămintea le era cumpărată de la Londra și nu exista nici o îndoială în ce privește ocupațiile lor.

Filmele apărute după romanele lui Ian Fleming sînt pline de neconcordanțe. Astfel, un agent secret nu trebuie să aibă niciodată o armă asupra lui. Asta nu servește în general la nimic în caz de arestare, căci numai în romane se scapă de douăzeci sau treizeci de polițiști. Arma trezește bănuieli și constituie o dovadă de vinovăție. La fel se întîmplă cu toate acele obiecte atît de des întîlnite în filmele de spionaj cum sînt stilourile cu bile, valizele trucate etc.

În caz de arestare asemenea obiecte îl pot duce pe agent în fața plutonului de execuție. Singura apărare a unui spion este aceea de a părea un simplu cetățean. Cea mai bună garanție a sa este O.D-ul său.

A ști să fii răbdător

După aceasta nu mai e nevoie decît de răbdare.

În timpul ultimului război mondial, un agent american a trăit timp de un an și jumătate viața unui liftier. Un an și jumătate, în care timp nu s-a petrecut nimic deosebit. Trăia exclusiv din modestul său salariu și avea legături cu oamenii din

categoria sa. Nimic nu-l deosebea de un alt liftier. Și toate acestea, pentru a se găsi într-o zi, în ascensorul său, singur cu unul dintre șefii naziști din Statele Unite. Acesta locuia în imobilul respectiv și se obișnuise să-l vadă pe liftier. În cabină, liftierul făcu salutul hitlerist. „Ia te uită, spuse spionul, tu ești deci german ?" — „Da, și încă german adevărat", a răspuns americanul. Puțin după aceea, el a reușit să pătrundă în organizația nazistă din Statele Unite și a făcut posibilă distrugerea ei înainte ca aceasta să poată acționa. Se crede că, prin răbdarea sa, el a împiedicat asasinarea lui Roosevelt, distrugerea Canalului Panama și sabotarea a numeroase uzine. Esențialul pentru un agent este, deci, să aibă răbdare, uneori ani de zile, pentru a putea într-o zi, în sfîrșit, să încerce să-și atingă scopul urmărit. Cîteodată, așteptarea poate dura cinci, zece, cincisprezece ani. Aceștia sînt numiți „agenți care dorm". Ei constituie cel mai prețios capital al unui serviciu de informații: nefiind suspecți, ei au, la momentul oportun, o libertate de acțiune pe care n-o pot avea agenții proaspăt infiltrați.

Ca să fii un astfel de agent trebuie să ai mare răbdare. Aceasta înseamnă cîteodată să-ți sacrifici întreaga viață unui singur scop. Unii dintre acești agenți au schimbat uneori cursul istoriei. Serviciile englezești sînt considerate maestre în plasarea „agenților care dorm" în posturile în care te aștepți cel mai puțin, pe care îi conving să consacre, din patriotism, o bună parte din viața lor unui joc aparent inutil. Englezii au reușit de altfel, cu mult înainte de publicarea romanelor de tipul „James Bond", să creeze o adevărată aureolă în jurul serviciilor lor secrete. Cîțiva dintre cei mai mari scriitori ai lor ca Kipling, Maugham, Bucham au elogiat deschis spionajul britanic și au contribuit astfel la recrutarea agenților de prim ordin.

Sovieticii încearcă actualmente aceeași operație de prestigiu, făcînd un enorm efort de publicitate pentru serviciile lor de spionaj: ei au emis și un timbru cu chipul marelui lor spion Sorge.

E interzis să te îmbogățești

O dată bine aranjat la locul lui cu O.D.-ul său, agentul nu trebuie să mai evolueze însă din punct de vedere social. Pentru a nu se face remarcat, nu trebuie să afișeze nici o mare înfrîngere, dar nici o prea mare reușită: el trebuie să accepte să fie și să rămînă mereu același. Aceasta este într-adevăr un lucru extrem de dificil și cere o abnegație fără margini. Un om inteligent are uneori posibilitatea să urce pe scara socială — atît în societatea socialistă cît și în cea capitalistă. Dar cu reușita își face dușmani și poate atrage atenția. Un șef nu trece neobservat. De aceea un agent trebuie să accepte să rămînă la margine. În China, această problemă se pune, probabil, altfel. Într-adevăr, nu știm în prezent cum procedează agenții din afară pentru a reuși să se integreze în societatea chineză. Pentru moment, se pare că regimul Mao Tze-dun n-a arestat decît niște nevinovați misionari, ziariști sau altceva.

Este totuși posibil ca chinezii să fi prins și adevărați spioni străini, dar în acest caz i-a judecat în secret. Sînt însă cu siguranță și în China „agenți care dorm". Dar pot fi ei oare utilizați ? Se ține oare legătura cu ei ? Nu știm.

În comparație cu Rusia, China sau America, țările europene rămîn mult mai accesibile pătrunderii agenților. Au fost atîtea primării distruse și atîtea arhive arse încît problema identității aci e ușor de rezolvat. Spionajul înflorește deci în Europa, și aceasta cu atît mai mult cu cît continentul nostru începe să aibă noi secrete importante.

O singură excepție de la regulă: Elveția, în care contraspionajul este admirabil de bine organizat. Asta nu înseamnă, totuși, că Elveția este ermetic închisă pătrunderii agenților străini, dar e aproape imposibil ca să lucrezi aci fără ca autoritățile federale să nu te descopere imediat. Specialiștii afirmă că cel mai bun mijloc de a „culege informații" aci este acela de a te prezenta autorităților elvețiene chiar de la începutul misiunii tale și de a le arăta că nu vei aduce nici o atingere securității și neutralității elvețiene. Altfel, nu-ți mai

rămîne decît să părăsești țara cît mai curînd posibil ... înainte de a lua douăzeci și cinci de ani închisoare.

Războiul banilor

După romanele și filmele de spionaj, condiția esențială pentru a deveni un cadru al faimosului F.B.I american este să fii un trăgător excepțional sau campion la judo. Nimic mai fals.

Poți deveni un excelent cadru al F.B.I. fără să fii încins cu centura neagră și fără să mînuiești bine armele de foc. În schimb trebuie să fii neapărat un foarte bun contabil. Acest lucru nu este surprinzător decît în aparență. Căci, cu ce se ocupă F.B.I.-ul ? Cu arestarea criminalilor și spionilor. Ori banul este motorul acțiunilor și ale unora și ale altora. Al Capone și alți bandiți americani au putut fi arestați numai după ce s-au dedat la sustragerea de bani. Numai luînd-o pe urma banilor poți să ajungi să-i descoperi și pe spioni.

F.B.I.-ul și experții săi financiari ajung astăzi să cunoască aproape toate cheltuielile pe care sovieticii le fac cu agenții lor. Primul lucru pe care îl fac serviciile de contraspionaj constă în descoperirea filierei prin care banii ajung la dușman.

Există mai multe metode pentru a trimite banii la locul dorit. În cazuri excepționale se poate recurge la parașutare. Conteinere tixite cu bilete de bancă pot fi lansate în puncte precise și recuperate destul de ușor. Dar acest procedeu are multiple dezavantaje, fapt ce s-a observat în timpul ultimului război mondial. Unul dintre autorii acestei cărți își amintește că în mai 1942 a trimis din Lyon următorul mesaj : „Am primit în bune condițiuni 150 de milioane. Stop. Cuibul de intrigi e enorm imprejur. Stop. Trăiască patrioții ! Stop" [1].

---

[1] În timpul ocupației germane, luptătorii din rezistență au trebuit să transporte de multe ori sume mari de bani, ce le fuseseră parașutate și au avut din această cauză multe incidente foarte supărătoare. Imaginați-vă un agent urcat pe platforma unui autobuz care-și vede deschizîndu-se valiza și răspîndindu-se pe sub picioarele călătorilor vreo trei sute de milioane în bani din epoca respectivă. Explicațiile sînt firește penibile. Aceeași problemă se pune și astăzi, cînd transportul sumelor de bani în bilete de bancă continuă să nu fie indicat: purtătorul lor, mai devreme sau mai tîrziu, sfîrșește prin a atrage atenția.

În practică, e preferabil să se primească banii pe căi obișnuite, care trezesc mai puține suspiciuni și permit o mai ușoară punere a lor în circulație. Idealul este să reușești să depui banii la bancă, să le dai o proveniență aparent normală și o justificare oficială. Astfel, ei pot fi mînuiți fără nici o greutate.

Unul dintre procesele de spionaj care au avut loc în U.R.S.S. a demonstrat că americanii au reușit să organizeze pe teritoriul U.R.S.S. un trust de stat, specializat în „frîne și claxoane". În acest fel, ei au avut mult timp în Rusia un cont oficial, care le permitea să-și plătească liniștiți agenții.

Oficiul pentru Servicii Strategice al S.U.A. era compus în mare parte din bancheri. Șeful său, colonelul Donovan, zis Bill Sălbaticul, a înființat de altfel pe numele său o bancă de afaceri ale cărei ramificații se întindeau pînă în Liban.

Sovieticii și chinezii utilizează probabil metode similare, după cum rezultă din ziarul „Parisul eliberat" din 20 iulie 1966, care, în articolul „Țările de Jos, placă rotitoare a spionajului chinezesc ?" afirmă că ministrul de interne olandez era neliniștit de creșterea numărului restaurantelor chinezești pe teritoriul țării sale, ai căror patroni erau atrași de ușurințele bancare și de posibilitatea trecerii fără greutate a frontierei belgiene. Astfel, pînă la acea dată, circa 5 000 de chinezi se infiltraseră în Țările de Jos. După cîte se spunea, mulți dintre aceștia aveau asupra lor pașapoarte furate la Hong-Kong și erau „schimbați" discret din cînd în cînd cu alți chinezi, care luau identitatea celor înlocuiți.

Drumuri pavate cu aur

După cum rezultă tot din acest articol, chinezii investesc deci banii lor în restaurante, care, avînd o activitate comercială oficială, pot să plătească salariile agenților. Banii introduși în acest mod continuă să circule pe căi care, în ziua de azi,

interesează mult serviciile de informații occidentale. Există astfel indicii că banii sînt aduși întîi în Olanda, de unde apoi sînt expediați în Statele Unite, Anglia și Germania occidentală. Introducerea lor în Germania nu ridică probleme, deoarece capitalurile sînt primite aci fără să se pună prea multe întrebări celor care le plasează. În Anglia, intrarea e mai supravegheată, în ciuda sărăciei de devize de care suferă această țară. În prezent în această țară este cel mai greu să introduci bani străini. În Statele Unite, F.B.I.-ul supraveghează în special întreprinderile comerciale care au legături cu țările socialiste.

Cu toate acestea, există dovezi că bani destinați agenților străini intră și în S.U.A.

Toți savanții chinezi care lucrau în Statele Unite și care s-au înapoiat în China au fost bine plătiți încă pe cînd se aflau în America. Există deci unele circuite pe care contabilii F.B.I.-ului nu le-au descoperit. Este foarte posibil, după părerea noastră, ca aceste circuite să folosească paravanul „brevetelor de invenții". Într-adevăr, practic este imposibil să apreciezi valoarea exactă a unei descoperiri. Nimic nu-i împiedică deci pe ruși sau pe chinezi să aibă acolo agenți, care să dispună de diferite brevete de invenții. Un asemenea brevet poate fi cumpărat de o societate care dă pe el, să zicem, un milion de dolari, bani ce sînt vărsați printr-o bancă neutră, nebănuită de F.B.I. Agentul își plătește regulat impozitele și cu restul face ce crede de cuviință.

Acest procedeu este foarte potrivit în activitatea de spionaj, unde sumele afectate sînt în general destul de mici. După informațiile date publicității în iulie 1966 de F.B.I., un colonel american care lucra pentru sovietici nu primise în trei ani decît 5 500 de dolari. Un alt agent, ceh de data aceasta, care trebuia să plaseze un microfon în biroul unui funcționar important

al Departamentului de Stat, a încasat 4 300 de dolari. Pentru agenţi atît de puţin pretenţioşi [1] un milion de dolari ajunge mult timp.

Plata politicienilor

Sume mai mari intră în joc cînd nu mai este vorba numai de a se retribui cîţiva agenţi, ci, de exemplu, de a se exercita o influenţă asupra unei ţări întregi, să zicem de a se organiza o revoluţie. Cum se procedează ?

Să ne imaginăm că americanii vor să răstoarne guvernul unei republici sud-americane — Republica X — pentru a-l înlocui cu o echipă mai convenabilă lor. Vor trebui deci să fie „plătiţi" numeroşi politicieni şi militari. Sumele necesare nu vor intra toate în Republica X. Ele vor fi depuse în Elveţia, în conturile secrete ale unei bănci, la dispoziţia acelora care vor accepta să-i ajute pe americani. Alţi bani vor fi introduşi în ţara respectivă pentru cheltuielile necesare : presa, imprimările de manifeste şi afişe, organizarea de reuniuni etc.

Ar fi însă de neconceput să se trimită toţi banii din Statele Unite : riscurile ar fi prea mari şi guvernul aflat la putere în ţara X ar începe să se neliniştească. Banii vor fi deci trimişi printr-o ţară neutră, de exemplu prin Uruguay, care este Elveţia Americii de Sud. Plecînd de la o bancă din Montevideo, capitalurile ar putea circula mult mai liber. Totuşi vor trebui probabil mituiţi cîţiva funcţionari de la Ministerul de Finanţe al Republicii X, deoarece, chiar provenind din Uruguay, mişcările de fonduri nu pot trece neobservate. De aceea, trebuie să li se găsească o acoperire, să aibă o justificare.

[1] Publicul are o idee destul de falsă despre retribuirea agenţilor. Numeroşi agenţi sînt simpli funcţionari de ambasadă sau ai unor organisme oficiale. Secrete se pot găsi şi în coşurile de hîrtii, iar cei care au misiunea să le golească şi să le transmită conţinutul nu cer marea cu sarea pentru această muncă de femeie de serviciu. Cît despre agenţii de mîna întîi, aceştia lucrează mai ales din patriotism şi nu cer să li se dea salarii mari. La procesul colonelului Abel, spionul rus arestat la New York, s-a aflat că el cîştiga aproape de trei ori mai puţin decît Powers, pilotul lui U-2, cu care a fost mai tîrziu schimbat. Abel primea 800 dolari pe lună, americanul 2 500 de dolari.

Într-adevăr, dacă urmează ca şase sute de milioane de dolari să intre în Republica X, operaţia respectivă trebuie să se efectueze sub o acoperire oficială.

Vor fi deci necesare o serie de operaţii extrem de complexe pentru a se dovedi că aceşti bani se vor investi în Republica X fără să se ceară schimbul imediat. Aşa de exemplu, se poate susţine că banii au fost trimişi acolo spre a se pregăti terenul pentru diverse investiţii.

Cu cîţiva complici, se poate realiza o astfel de combinaţie, cu condiţia ca nici un expert prea imparţial să nu se amestece. Au fost totuşi şi cazuri de economişti care au căutat să pătrundă misterele unor asemenea operaţiuni. Ei au fost însă găsiţi asasinaţi...

E clar că banii americani circulă astăzi prin filiere de acest gen spre alte ţări. Recentele reuşite americane, mai ales cea din Indonezia [1], au demonstrat din plin acest lucru.

Preşedintele Sukarno declarase în 1965 că el nu acceptă pe teritoriul său nici un fel de bani străini, nici un ajutor din străinătate, nici chiar pentru lupta împotriva analfabetismului. El se străduia cît putea să înlăture acest flagel prin decrete fără intervenţia U.N.E.S.C.O. şi fără ca o centimă să intre în ţara sa.

Pentru a evita orice pericol el a determinat incendierea Centrului american de informaţii în cursul unei „manifestaţii spontane".

Toate acestea n-au servit la nimic. Militarii şi politicienii au fost „încurajaţi" prin mijloace adecvate şi comunismul indonezian a fost înăbuşit în singe. Preşedintelui Sukarno nu-i mai rămînea decît să bată în retragere [2].

[1] Trei sute de mii de comunişti au fost ucişi aici. Întreaga organizaţie comunistă din Indonezia a fost distrusă. Organizaţia de informaţii sovietică a fost şi ea anihilată în întregime. Stocurile de arme, banii, emiţătoarele radio, terenurile de paraşutism, legăturile cu China şi U.R.S.S., totul a fost distrus. Niciodată, nici o rezistenţă n-a cunoscut un dezastru asemănător.

[2] De atunci situaţia lui s-a înrăutăţit zi de zi (la 12 martie 1967 a fost destituit din funcţia de preşedinte). El a pierdut astfel o atotputernicie absolută printr-o răsturnare brutală şi fără precedent în istorie.

Evenimente analoage s-au întîmplat în Argentina, Ghana și în alte țări. Se pot deci introduce sume considerabile și se pot alimenta agenții cu influență, chiar dacă țara pe care vrei s-o ataci ia măsuri pentru a împiedica intrarea și circulația banilor străini.

Evident, această metodă nu are o aplicație nelimitată: pînă în prezent n-a fost posibil să se răstoarne, cu ajutorul ei, guvernele Vietnamului de Nord, Coreei de Nord și Cubei. Totuși, trebuie să recunoaștem că serviciile de informații americane au puse la punct tot atît de bine defensiva ca și ofensiva în materie de bani.

Este oare acesta sfîrșitul informațiilor ?

Acest domeniu al războiului actual este analizat cu cea mai mare atenție de către specialiști. Unii văd în războiul banilor viitorul conflictelor secrete și consideră că, pe măsură ce vor fi din ce în ce mai puține secrete în lumea noastră, agentul de influență îl va înlocui pe cel de informații.

Nu aceasta este și părerea noastră. Noi considerăm că informațiile se vor dezvolta și ele. Dar, așa cum se va constata din această carte, războiul informațiilor este de acum înainte indisolubil legat de războiul subversiv, iar acesta este legat la rîndul său de războiul secret al banilor.

De aceea, diversele țări neutre pe unde trec circuitele distribuției secrete a banilor sînt pe cale de a reacționa. Elveția, cu deosebire, se plînge că a fost transformată într-un Chicago și că pe teritoriul său vede numeroase omoruri sau atentate împotriva bancherilor și financiarilor.

S-a ajuns astăzi în situația ca Elveția, casa de bani clasică a lumii, să constate că are prea multe capitaluri și să înceapă să le refuze intrarea. Locul său va fi probabil luat, în războiul secret al banilor, de Uruguay și, mai ales, de Liban. Băncile libaneze, care au luat avînt prin furnizarea de arme Algeriei, se ocupă acum de tranzacțiile cele mai diverse, cu o imparțialitate politică absolută.

În asemenea bănci intră în afară de banii marilor puteri (U.R.S.S., China, S.U.A.) și cei ai diverșilor criminali de război, care, nemaiputîndu-i păstra în Elveția, trebuie să-i investească în altă parte.

Circulă mereu și banii diverșilor oameni de stat în exil, capitaluri puse în siguranță pentru zile mai bune, cei trimiși de sindicatele americane pentru susținerea grevelor din diverse țări, banii trimiși de guvernul sovietic pentru menținerea agitației în alte țări, cei recuperați de la chinezii din străinătate de societățile secrete care lucrează pentru guvernul lui Mao Tze-dun, banii gangsterilor nord-africani din Franța, care trebuie să ajungă în Algeria, și mulți alții. Toate acestea fac să existe o enormă circulație clandestină a banilor, complicată de investiții false sau adevărate. Există o adevărată pînză de păianjen, al cărei mister încearcă să-l afle serviciile secrete.

Circulația secretă a banilor pe plan mondial depășește fără îndoială cu mult bugetul Franței. Unele din aceste mișcări provoacă scăderi sau urcări la bursă ori chiar devalorizarea unor monede, fără ca cineva să-și dea seama de unde vine lovitura.

Acesta este un domeniu puțin explorat, care ar merita studii mai serioase decît cele publicate.

Armele psihologice

Unii specialiști s-au străduit să determine calitățile pe care ar trebui să le aibă o armă perfectă, o armă absolută.

Iată concluziile lor :

— o armă absolută ar trebui să-l atingă exclusiv pe inamic și să n-aibă nici un efect asupra celui care o mînuiește sau asupra aliaților săi;

— la inamic, această armă ar trebui să nu cauzeze nici o stricăciune materială, pentru ca uzinele, instalațiile, armamentele etc. să poată fi recuperate;

— o dată aflată pe teritoriu inamic, ea ar trebui să funcționeze automat;

— acestei arme să nu i se mai poată opune alta;

— arma să poată fi fabricată la un preț de cost redus.

— După cum se vede, există aici niște caracteristici aproape imposibil de realizat, mai ales dacă e vorba de o armă materială. Teoretic însă, această armă poate fi concepută, dacă este de natură psihologică.

Să presupunem, de exemplu, că găsim mijlocul de a-l converti definitiv pe inamic, de a-l transforma într-un prieten credincios și că acest mijloc poate fi într-un fel produs în serie: iată arma absolută care ar răspunde cerințelor enunțate.

Mărturisiri la comandă

Sînt încercări de a descoperi această armă. Un savant francez, doctorul Gilbert Cohen-Seat, crede chiar că a găsit-o. Din nenorocire (sau din fericire) el se află actualmente în proces cu guvernul francez, care, după ce i-a finanțat cercetările, l-a abandonat.

Se zice că tehnica pusă la punct de profesorul Cohen-Seat ar mări în asemenea măsură puterea de sugestie — și așa destul de mare — a imaginilor dintr-un film, încît ar fi posibil să se producă la un spectator o schimbare totală a ideilor sale. Doctorul Cohen-Seat ar avea deci ambiția să găsească procedeul „spălării creierului".

În fapt, posibilitățile de convertire a maselor cu ajutorul invenției sale face să pară aproape derizorie spălarea creierului practicată de asiatici doar asupra cîtorva indivizi.

Aceste studii au arătat și limitele „spălării creierului", căci în unele privințe această tehnică nu este perfectă sau mai degrabă nu este totală.

Astfel, nu se poate transforma complet un individ din toate punctele de vedere; de exemplu, nu se poate transforma un membru al F.N.L., într-un membru al O.A.S. Dar ceea ce astăzi nu e realizabil, mîine poate fi.

Pentru a face mai completă „spălarea creierului", în prezent se lucrează la niște droguri, care să modifice psihicul, precum și la diverse aparate, care ar putea influența creierul, fie direct, fie indirect (prin impulsuri electrice sau imagini).

O carte profetică

Ideea războiului psihologic modern pare să fi fost lansată de remarcabilul scriitor britanic, lordul Tweedsmuir, autorul cărții intitulate „Cei 3 ostateci", publicată în 1921 sub pseudonimul John Buchan.

În „Cei trei ostateci", John Buchan arată că „singura putere adevărată este cea a spiritului asupra spiritului" lucru pe care îl știm demult : un magician și alchimist al evului mediu, Michael Scott, încercase să obțină o asemenea putere. Buchan își imaginează cum s-ar putea ajunge la o spălare totală a creierului.

Termenul de „spălare a creierului" (în englezește brainwashing) n-a apărut în presa americană decît în timpul războiului din Coreea, deși era cunoscut de mult timp.

Astăzi cercetările continuă peste tot. Buchan concepea spălarea totală a creierului ca o tehnică perfecționată a hipnotismului. În fapt, multe alte metode sînt posibile.

Greutatea procedeelor actuale constă în faptul că cer mai mulți „confesori" pentru un singur prizonier.

Nu va fi deci posibil ca ele să fie aplicate unui număr mare de oameni, unei armate sau unui popor. Pentru aceasta este nevoie de mașini sau de droguri.

În ce privește mașinile, experiențele lui Gray Walter în Anglia și ale lui Cohen-Seat în Franța au demonstrat, cel puțin teoretic, posibilitatea de a se acționa asupra creierului prin impulsuri luminoase. Cohen-Seat a numit acest fenomen „suprafascinare". (Niște impulsuri luminoase excită nervul optic și prin intermediul său creierul. Dacă o dată cu această excitație creierul primește imagini dintr-un film bine alese, se ajunge la o „suprafascinație").

Lucrările acestea sînt foarte serioase. Dacă guvernul francez a renunțat la ele după ce a cheltuit o jumătate de miliard de franci vechi, aceasta s-a întîmplat și pentru că ele sînt îngrozitoare. Alte țări însă nu renunță.

Cît despre droguri sau gaze care ar anula complet voința luptătorilor, americanii au recunoscut deschis că efectuează cercetări în această direcție. Ei au fost chiar acuzați că au început pe scară locală și cu rezultate nu prea periculoase să le experimenteze în Vietnam.

Presa franceză s-a făcut de mai multe ori, în 1965, ecoul acestor acuzații.

O fabrică de roboți

Serviciile de informații sînt, natural, primele care se interesează de toate lucrările care privesc acest domeniu. Dacă se va inventa un procedeu cu adevărat aplicabil, vom putea asista la o serie de răpiri de savanți și de oameni politici : primii, pentru a fi convinși să lucreze în străinătate, secunzii pentru a fi determinați să facă mărturisiri.

Progresele tehnicii spălării creierului și ale războiului psihologic au șanse, în orice caz, să modifice complet viitoarele războaie.

Esențialul va fi nu distrugerea unei națiuni, ci paralizarea ei. Americanii au o formulă pentru a spune că preferă mai degrabă moartea: Better dead, than red (mai degrabă morți, decît roșii). Sovieticii însă ar dori mai mult să-i transforme in roșii decît în morți . . . Ei se gîndesc deja la asta. Războiul psihologic ar putea deci să înlocuiască războaiele militare, clasice sau atomice. Cei care se luptă în politică ca și în război nu sînt indivizii separați, așa cum am fi tentați să credem, ci grupuri de oameni.

Dacă Africa ar fi unită, în loc să ofere spectacolul rivalităților și al certurilor interne, ea ar deveni o mare putere mondială. Dacă s-ar ști precis cum ar trebui să se acționeze, poate

s-ar putea provoca un război civil în China și țara aceasta ar deveni inofensivă pentru vecinii săi. S-ar putea astfel distruge sau construi continente politice.

Știința vremii noastre va realiza oare acest miracol ? Credem că nu sîntem departe de el. Ar fi suficient doar să apară un Einstein al psihologiei, care să inventeze ecuațiile fundamentale, pentru a avea cheia conduitei grupurilor. Atunci totul ar fi aranjat . . . pentru pace sau pentru noi catastrofe.

A ști înainte de a acționa

În echilibrul actual al lumii, cercetările menționate sînt tentate. Atît Moscova cit și Washingtonul, temîndu-se de un nou conflict mondial, ar prefera să acționeze asupra a cincisprezece generali chinezi care, bine „dirijați", să facă să dispară amenințarea permanentă pe care o constituie China pentru celelalte mari puteri. În acest fel războiul ar căpăta o altă înfățișare. Nici un foc nu ar mai fi tras, nici o armă nu ar mai ieși din arsenalele sale. Cînd reconcilierea nu ar mai fi posibilă, s-ar răpi cîțiva șefi inamici, care ar fi „tratați" și retrimiși în țările lor să acționeze într-un fel sau altul. Totul ar fi prevăzut pe tablă și confirmat de mașinile electronice.

Aceste mașini ar avea o hartă a Chinei și ar putea simula asupra ei tot felul de acțiuni. Înainte de a se întreprinde ceva, s-ar putea ști dacă mareșalul X ar pune la cale o revoltă în provincia cutare sau dacă comisarul poporului Y ar intra în divergență de păreri cu alți puternici ai zilei. Adevărata putere ar fi aceea a spiritului asupra spiritului.

Or, nu este exclus ca cercetările ce se fac în acest domeniu să ducă într-un viitor nu prea îndepărtat și la asemenea rezultate.

Tehnica interogatoriului

Legăturile dintre psihologie și războaiele secrete îmbracă multiple aspecte. Nu este vorba întotdeauna de a se acționa asupra spiritului unui popor întreg prin metodele de intoxicație

sau de spălare a creierului. Uneori vrei să te ocupi numai de spiritul unui singur om, al unui om pe care îl ții prizonier, care știe ceva și pe care trebuie să-l faci să vorbească. Asiști atunci la o luptă între om și om, la lupta între două voințe: acesta este interogatoriul. Nimic nu poate să-l înlocuiască.

Într-adevăr o spălare a creierului poate să abrutizeze o ființă omenească, s-o dezorienteze, s-o forțeze să repete orice, dar nu să spună ceea ce vrea să ascundă în sinea sa. Nici tortura nu poate da rezultate complete. Ea este fără efect asupra indivizilor hotărîți cu adevărat, și istoria ultimului război a demonstrat din plin că oamenii pot să păstreze secretele lor în ciuda îngrozitoarelor schingiuiri.

Nu numai că tortura e murdară, degradantă pentru cei care o practică, dar uneori ea este și ineficace [1].

Totuși, prin anumite mijloace, poate fi determinat să vorbească chiar și acela care nu voia să spună nimic. Dar asta e cu totul altă artă, aceea a interogatoriului, care este una dintre ramurile cele mai prețioase ale psihologiei aplicate.

Bunii anchetatori sînt, ca oamenii de mare talent de la toate disciplinele, extrem de rari. Două exemple ne vor face să înțelegem rezultatele la care ei pot ajunge.

Arta de a face să cedeze nervii celuilalt

După eliberarea insulei Corsica, în 1944, locotenentul G., un remarcabil anchetator, îl interoga pe unul dintre șefii serviciilor speciale germane, care fusese capturat. Acesta refuza să vorbească sau, mai degrabă, declara că nu știe nimic important, că n-are de făcut nici o destăinuire și că, oricum, el este convins că victoria germană e aproape.

---

[1] Fără îndoială se pot cita numeroase exemple de nenorociți care au vorbit sub tortură. Tortura este însă ineficace tocmai pentru faptul că ea îl face să vorbească chiar și pe acela care nu știe nimic. Cîteodată ea are inconvenientul de a provoca moartea acuzatului și, deseori, înainte de a fi vorbit. Astfel se pierde singura sursă de informații. Metodele foarte brutale au fost aproape peste tot abandonate.

G., după două sau trei interogatorii desfășurate fără rezultat la Bastia, vine și-l găsește pe prizonier în celula sa și-i spune:

— E ultima dată cînd vă interoghez.

— De ce? întreabă neamțul.

— Oh! dv. trebuie că știți foarte bine de ce, doar prin închisori se știe tot, nu?

— Dar ce s-a întîmplat?

— Ei bine! spune locotenentul G., dacă nu știți, am să vă spun eu. Comuniștii s-au revoltat azi dimineață și au ocupat întreaga insulă. Eu vreau să fug. Iau ultimul avion care pleacă la Alger.

— Luați-mă cu dv., imploră prizonierul.

— Asta nu, spune G., dv. nu știți nimic și deci nu prezentați nici un interes pentru mine. Vă urez noroc, asta este tot ce pot face pentru dv.

Prizonierul a început atunci să vorbească.

Cu o altă ocazie, în timpul ofensivei germane în Ardeni, la sfîrșitul anului 1944, același locotenent G. este însărcinat să conducă interogatoriul tînărului general S.S. von X... Acesta, foarte sigur de el, i-a spus aproximativ următoarele:

— Eu sînt un supraom și supraoamenii nu vorbesc. Nici moartea, nici tortura nu vor scoate de la mine vreun cuvînt. Puteți face cu mine ce vreți. Interogatoriul a continuat și a durat mult timp după aceea. Deodată telefonul sună și G. ridică receptorul: — Alo? Da, eu sînt. Ah da! cartierul general în legătură cu generalul X? Da, dar nu vă aud. Nu aud nimic. Ce? Mai chemați-mă o dată, n-aud nimic.

Interogatoriul reîncepu. Telefonul sună din nou. O dată, de două ori, de trei ori, de patru ori și G. iar nu înțelese nici un cuvînt.

A cincea oară, G. reuși să înțeleagă: „Criminal de război".

— Generalul X. este criminal de război? Imposibil!

A șasea oară nervii generalului X. cedară și el începu să vorbească. O minte a învins-o pe alta.

Dar nu întotdeauna anchetatorul este cel care cîştigă partida în aceste lupte şi nu o dată s-a întîmplat ca prizonierul să reuşească să domine situaţia, să împingă pînă la capăt răbdarea adversarului şi să-l învingă.

După cum se vede, forţa fizică nu joacă nici un rol în aceste interogatorii, unde conflictul se situează înainte de toate pe planul voinţei: cea mai puternică triumfă. Prizonierul, prin forţa împrejurărilor, nu este întotdeauna lipsit de speranţă, pentru că el continuă să mai aibă o şansă, aceea de a fi schimbat cu altul.

De fapt, cum se ia astăzi un interogatoriu ? Care sînt scopurile, mijloacele şi atuurile celor doi oameni aflaţi faţă în faţă ?

Anchetatorul vrea să obţină informaţii, pentru a putea distruge reţeaua în care spionul este numai o verigă.

Cît despre prizonier, el trebuie să tacă şi să facă să plutească în jurul anchetatorului său ameninţări destul de puternice pentru a nu fi maltratat.

Prima sarcină a fiecăruia este să pătrundă identitatea celuilalt. Cunoaşterea anchetatorului dă celui anchetat o oarecare putere de a rezista. E foarte important să poţi să-i spui anchetatorului tău : „Eu vă cunosc, dv. vă numiţi aşa, familia dv. locuieşte în locul cutare. Dacă mă maltrataţi, prietenii mei au să ia şi ei unele măsuri".

Un agent bun trebuie deci să cunoască în profunzime dosarul adversarilor săi, să fi văzut fotografiile tuturor anchetatorilor duşmani şi să le cunoască biografia pe dinafară. E greu, dar nu imposibil.

La fel, anchetatorul trebuie să ştie multe lucruri despre prizonierul său, în special erorile sau abaterile pe care le-a comis în trecut. Idealul e să cunoască o greşeală pe care prizonierul a comis-o faţă de propriul său serviciu. Anchetatorul poate să-l ameninţe cu divulgarea ei şefilor celui anchetat, care se va găsi dintr-o dată între cele două tabere, respins de toţi. Unele

mărturisiri au fost obţinute în acest fel fără să se recurgă la alte metode.

Cîteodată vînatul e atît de important încît se pleacă la colecţionarea a tot ceea ce într-o zi sau alta ar putea ajuta să-l demaşte, să-l facă să recunoască. Acest fapt s-a văzut în timpul procesului lui Rajk, primul ministru maghiar.

În timpul regimului fascist acesta fusese arestat şi trimis într-un lagăr.

Interogat, el i-a denunţat pe cîţiva dintre camarazii săi. Dovada acestei trădări a rămas în arhivele unei mici subprefecturi maghiare şi ea a căzut în mîinile poliţiei cînd au luat comuniştii puterea.

Dosarul a fost păstrat cu grijă, deşi Rajk devenise prim-ministru. Apoi s-a întors roata, Rajk a fost trimis în justiţie şi dosarul a ieşit din umbră. Vederea acestor dovezi l-a determinat să facă alte mărturisiri. A fost condamnat la moarte şi executat.

Căutînd bine, anchetatorul poate să descopere într-o tăietură veche de ziar, într-un proces-verbal, într-un raport datînd de treizeci de ani, elemente care într-o zi ar putea să-i convingă şi pe cei mai încăpăţînaţi dintre acuzaţi să mărturisească.

Au să vorbească oare ?

Tehnica interogatoriului este ca jocul de şah şi de pocher. Întocmai ca într-o astfel de partidă, anchetatorul şi acuzatul formează, în ultimă instanţă, un cuplu, care ajunge chiar să se simpatizeze. Fără îndoială, acuzatorul are în aparenţă puterea de partea lui. El poate, mai ales în ţările totalitare, să trimită acuzatul în faţa plutonului de execuţie chiar în ziua aceea. Dar timpul lucrează pentru acuzat.

Pe măsură ce orele se scurg, prietenii săi pot să acţioneze pentru a-i aranja fuga sau pentru a comunica cu el. De asemenea, în acest timp, situaţia politică poate să evolueze în favoarea sa.

Cei doi oameni o știu. Cînd anchetatorul vine în celulă și-l găsește pe acuzat surîzînd îl cuprinde îndoiala : „Sub această aparență încearcă oare să mă înșele ? Este oare această atitudine un simplu act de curaj ? Sau prizonierul a reușit să comunice cu exteriorul, de unde a primit vești bune ?" Se întîmplă cîteodată ca nervii anchetatorului să nu mai reziste sau ca prizonierul să cedeze. Se poate de asemenea să nu se întîmple nimic; cei doi oameni rămîn față în față fără ca unul să-l domine pe celălalt.

Atunci lupta aceasta ciudată se continuă luni întregi, ani chiar. Marii anchetatori consideră totuși că întotdeauna un om poate fi făcut să vorbească. Aceasta este o teorie rămasă de multe ori neverificată de practică. Dar cine a studiat vreodată problema sub acest unghi ?

Unul dintre autorii acestei cărți poate cel mult să dea cîteva exemple din experiența personală. În 1944 a avut satisfacția să reziste la două interogatorii succesive, care n-au putut să scoată nimic de la el. Totuși el recunoaște că alți anchetatori mai calificați ar fi rușit probabil, prin tehnici adecvate, să-i învingă voința.

Există astăzi în diverse servicii cursuri de anchetă, atît pentru acuzatori cît și pentru eventualii prizonieri.

Un fapt e sigur : nici Abel, nici Lonsdale, cei doi mari spioni care au lucrat pentru U.R.S.S., n-au vorbit. Ei au fost schimbați mai tîrziu cu alți agenți.

Aviatorul american Powers, pilotul lui U-2, doborît deasupra U.R.S.S. în timpul conferinței la nivel înalt de la Paris, n-a rezistat interogatoriilor dar el nu era un agent specializat, cu antrenamentul necesar. Rolul său era acela al unui simplu pilot și capturarea sa nu fusese prevăzută, de unde dezastrul care a urmat.

Nu torturii !

În tot cazul, tortura nu mai este în epoca noastră decît ocupația cîtorva anchetatori slabi. Ea nu este numai odioasă, ci

și inutilă de multe ori. Cei care au torturat se scuză spunînd că aveau nevoie să afle rapid, pentru a exploata informațiile, dar acesta nu este decît un fel de a masca sadismul lor.

Țările nou apărute au totuși o supărătoare înclinație de a mai întrebuința și astăzi metode bazate pe violență. Astfel, după plecarea francezilor, torturile au continuat în Algeria. Poliția țărilor mari a renunțat însă de mult timp la ea.

CEI DOI PROTAGONIŞTI

Statele Unite şi serviciile lor

În timp ce-şi reveneau din iluziile lor despre perioada de după război, americanii au pus pe picioare un extraordinar aparat de război secret.

Organul cel mai cunoscut, depinzînd direct de preşedintele Statelor Unite, este ,,Central Intelligence Agency" (C.I.A.), care se ocupă cu spionajul în străinătate. Dar, în afară de acesta, mai sînt alte nouă : ,,Federal Board of Investigations" (F.B.I.) care se ocupă cu contraspionajul pe teritoriul S.U.A., apoi ,,Birourile doi" (cum s-ar spune în Franţa) ale armatei, marinei, aviaţiei, Ministerului Apărării şi Comitetului şefilor de stat major, serviciile de informaţii independente ale Departamentului de Stat (Ministerul de Externe) şi Comisiei pentru energia atomică precum şi ,,last but not least" (ultimul dar nu cel mai puţin important — N.T.), Agenţia de securitate naţională (N.S.A.). Un nimb de mister şi de secrete ascunde N.S.A., care trăieşte într-o cetate nouă şi interzisă la Ford Meade (Maryland). Oficial se spune că ea are în America atribuţii similare secţiei de cifrare şi descifrare din Franţa, dar bănuim că se ocupă cu altceva, cu atît mai mult cu cît bugetul său este dublu faţă de cel al faimoasei C.I.A.

Cînd doi din funcţionarii săi, matematicienii Vernon Mitchell şi William Martin, au dezertat la 24 iunie 1960 şi au fugit în Est, s-a confirmat ceea ce se credea despre amploarea misiunii sale.

N.S.A. este sistemul nervos electronic al transmisiilor și telecomunicațiilor americane ale erei atomice, ea este de asemenea și centrul de observare și ascultare a activității spațiale, submarine și nucleare rusești, deci infrastructura sistemului de securitate al continentului american.

Coordonarea acestor multiple servicii este, în principiu, asigurată de o reuniune săptămînală a reprezentanților serviciilor respective într-un Comitet de informații, sub președinția șefului C.I.A. Americanii nu știu nici ei cît îi costă acest ansamblu.

În ce privește cheltuielile C.I.A., seriosul „New York Times" le evalua, în 1961, la un miliard de dolari, apoi, în 1966, le-a redus la numai 500 milioane. Același ziar, într-o serie de articole, care apără cu multă îndemînare C.I.A., precizează însă că cifrele pot fi bănuite ca fiind dictate așa. După aceeași sursă, totalul bugetului oficial pentru opt din cele zece servicii era în 1966 de 3 miliarde de dolari, adică 1 500 de miliarde franci vechi de-ai noștri, ceea ce constituie venitul multor state membre ale O.N.U.

Nu ne mai rămîne decît să ne închipuim viramentele din scriptologiile contabile și celelalte învîrteli financiare care alimentează casele de bani negre.

Cine s-ar lipsi însă de ele cînd este vorba de securitatea națională ?

Șeful C.I.A. este deci creierul uman, director al războiului secret american. El stă la adăpost de curiozități într-o clădire dintr-un parc de cincizeci de hectare, în Langley (Virginia), la un sfert de oră distanță cu mașina de Washington, capitala federală, deci lîngă șeful său organic și direct, președintele S.U.A., precum și lîngă alții care se folosesc de informațiile sale (Pentagonul, Ministerul Apărării și Statul major general reunit). El este ajutat în munca sa de șeful diviziei „inteligence" și de cel al diviziei „planuri" (pe care am numi-o „de acțiune secretă" sau „de operații") și de Dumnezeu știe cîte creiere electronice și roboți.

Șefii C.I.A., în luxul și, mai ales, în calmul birourilor lor, în papuci și în bretele, dacă vor să se facă comozi, pot să exploateze rezultatele muncii sateliților spioni [1].

Aceste rezultate, materializate în filme, în bobine magnetice, în grafice și în sinteze le permit să numere rachetele teleghidate intercontinentale ale U.R.S.S., să asculte ordinele pe care Moscova le dă unui submarin aflat în largul Floridei, să descopere stadiul atins de bombele nucleare chinezești, să urmărească lansările de capsule spațiale etc.

Jocul „negrilor" și al „albilor"

C.I.A. mărturisește că are cîteva mii de funcționari superiori sau mijlocii, aproape egal împărțiți în „negri", care trebuie să-și ascundă apartenența lor la serviciul de spionaj, și „albi", care nu au această obligație, ei prezentîndu-se în fiecare zi la serviciile centrale din Langley sau anexele lor, ori la alte sucursale.

„Negrii" caută informațiile în străinătate, la sursă, sub acoperiri comerciale, ziaristice sau turistice. În această direcție folosesc mult diplomația.

În Congo belgian și în alte țări africane proaspăt eliberate, ambasada americană era aceea care servea drept centru de desfășurare a activității C.I.A. Departamentul de Stat, invadat și amenințat să dispară prin inundare, s-a hotărît să respecte o discreție foarte relativă.

„Albii" de la Langley sînt o elită de tehnicieni, chimiști, metalurgiști, mecanici, matematicieni, biologi, electricieni, electrotehnicieni, fotografi, fizicieni și chiar fachiri. Ei dispun de la-

---

[1] După interceptarea zborurilor avioanelor U-2 deasupra U.R.S.S. americanii au lansat o serie de sateliți spioni. Aceștia aveau ca primă misiune identificarea de locuri cu obiective ce trebuiau distruse într-un eventual război. De la primele lansări din 1962, tehnica folosită de acești sateliți spioni s-a îmbunătățit continuu. Ei au în prezent detectoare care pot sesiza căldura unei țigări chiar de la o distanță de cincisprezece km. Cu ajutorul lor plecările rachetelor sovietice sînt înregistrate automat. De asemenea fotografierea din sateliți a ajuns la performanțe uimitoare: de exemplu, a putut fi fotografiat un tanc sovietic T 34 în manevră.

boratoare unde pot face aproape toate analizele și experiențele posibile.

Acolo muncesc unii dintre cei mai buni lingviști ai lumii. Aci se verifică tot ceea ce s-a imprimat din cele mai depărtate locuri ale pămîntului și sînt selectate 4/5 din informațiile care merită să fie exploatate. Această muncă enormă poate fi înfăptuită datorită unor mașini care traduc treizeci de mii de cuvinte rusești pe oră.

Fișierul central, baza oricărei munci de informații, atîrnă de o mie de ori mai greu decît arhivele Biroului II francez din 1939.

Serviciul medical face și el minuni. Între alte performanțe, el calculează cînd vor înceta din viață înaltele personalități străine care interesează Statele Unite.

Un vechi camarad ne-a mărturisit însă că, în această privință, uneori se fac și greșeli. Așa se face că un om de stat străin supraviețuiește de ani de zile datei la care C.I.A. apreciase că va înceta din viață. Ea își întemeia această apreciere și pe rezultatul analizei făcute asupra urinei celui în cauză, procurată de la o clinică din Viena.

Poate că agentul „negru" care a procurat mostrele era cumva un escroc ? Ori poate el era cel care era cu adevărat bolnav ?

În problemele particulare, sentimentale și financiare ale acelorași persoane, eminenți legiști, contabili și polițiști ai C.I.A. știu mai multe decît colegii lor din țara care îi interesează.

Din punct de vedere sentimental, dosarul cel mai greu este acela al faimosului președinte Sukarno, căruia a trebuit să i se consacre o biografă reputată. Dar se murmură că ea ar fi contractat (accident de muncă) o formă ascuțită de nimfomanie și a ajuns la psihiatri.

Sociologi, istorici, geografi, experți politici și emigranți politici, aleși pe sprînceană, exploatează masa enormă de informații adunate din fiecare stat adversar, neutru sau aliat.

Ei sînt destul de buni cunoscători ai domeniului muncii lor ca să poată spune : „Iată ce va face, probabil, țara X sau Y în aceste împrejurări".

Asta permite șefului C.I.A. să se prezinte în fiecare săptămînă cu fruntea sus la Casa Albă, în fața Consiliului Securității Naționale, și să raporteze președintelui Statelor Unite, în prezența vicepreședintelui, șefului Departamentului de Stat și ministrului apărării, situația unor probleme mai deosebite.

Cît valorează C.I.A.

Șeful C.I.A. coordonează diviziunile „Intelligence" (informațiile) și „Plans" (operațiile), ai căror șefi lucrează pe lîngă el, la Langley. Britanicii, care în materie de spionaj au o experiență de mai mult de trei secole, au pus în gardă Casa Albă asupra așa-numitei confuzii a puterilor, confuzie care este periculoasă atît în războiul subversiv cît și în politica internă.

Dar zadarnic. Începînd cam din 1950, cînd C.I.A. s-a angajat serios în acțiunea subversivă, consecințele supărătoare ale acestei centralizări s-au făcut simțite. Același om, dacă vrea, interpretează informațiile, trage concluzii și hotărăște ce trebuie făcut. El are depline puteri să facă orice, afară de folosirea forțelor armate ; dar, cum bugetul C.I.A. îi permite, angajează bande de mercenari sau alcătuiește chiar o armată străină. S-ar zice că sistemul american valorează cît valorează mintea acelui om.

În cadrul armatei franceze s-a stabilit următoarea schemă operațională : 1) un serviciu de informații caută datele pe care i le cere șeful ; 2) Statul major al Biroului II adaugă aceste informații la cele provenite din alte surse și ține șeful la curent cu ceea ce dușmanul poate întreprinde ; 3) șeful hotărăște. Această schemă își găsește și astăzi aplicabilitate în lumea întreagă.

Puterile exorbitante ale șefului C.I.A. au consecințe destul de grave pe plan politic. Am văzut că Allen Dulles și adjunctul său Bissell de la „Plans" au pus la cale, din proprie inițiativă (dacă nu fără știrea președintelui proaspăt venit la putere, Kennedy, cel puțin determinîndu-l să accepte), fantastica încercare de cucerire a Cubei, de la 17 aprilie 1961, ale cărei consecințe

au fost dezastrul din Golful Porcilor, unde, cu o singură aruncătură de năvod, Fidel Castro a „adunat" întregul corp expediționar.

După această aventură nefericită, puterea politică a mărit numărul comisiilor de conducere superioară și a stabilit noi măsuri de control asupra activității C.I.A. Noi sîntem însă tentați să ne întrebăm dacă a avut loc într-adevăr reforma necesară.

Un alt punct extrem de important : americanii comit greșeala, care în unele cazuri poate fi deosebit de gravă, de a-și baza hotărîrile pe intențiile presupuse ale dușmanului.

Un exemplu concret. Dorința N.A.T.O. a fost mult timp să riposteze față de orice agresiune împotriva Europei prin represalii atomice imediate și masive.

De cînd teritoriul american este în bătaia rachetelor rusești, N.A.T.O. aplică cu totul altă strategie, aceea a „ripostelor gradate". Timp de trei luni, perioadă în care agresorul se poate răzgîndi, americanii nu vor interveni decît cu armele lor convenționale și atomice tactice în cadrul unei așa-zise escaladări (a cărei eficacitate a fost demonstrată în Indochina).

Eșecurile americane

Trebuie însă să remarcăm că directorii succesivi ai C.I.A., Allen Dulles [1] din 1953 pînă în 1962, McCone din 1962 pînă în 1965, s-au înșelat uneori din punct de vedere politic.

C.I.A. numără la activul său cîteva „isprăvi" în materie de război științific.

---

[1] Allen Dulles a fost acuzat de nereușita invaziei în Cuba și, de aceea, a fost înlocuit cu McCone.

Postul de director al C.I.A. este desigur unul dintre cele mai importante din Statele Unite, după cel ocupat de președintele Statelor Unite. C.I.A. cuprinde în total vreo 60 000 de agenți și cheltuiește circa două miliarde și jumătate de dolari pe an, fără obligația de a da exact seama cuiva de aceasta. Multe personalități s-au ridicat în S.U.A. împotriva acestui „stat în stat", Pentagonul și D.I.A. (Agenția de Informații a Apărării) sînt cu deosebire cei mai geloși și mai bănuitori față de C.I.A.

McCone n-a putut să se mențină atît de mult timp ca A. Dulles în acest post de invidiat. A demisionat și a fost înlocuit la 12 aprilie 1965 cu amiralul William Raborn, pe atunci la pensie, și care și-a reluat serviciul la cererea președintelui Johnson.

Consecințele nenorocite ale accidentului lui Powers, pilotul avionului-spion U-2 în 1960, și îndeosebi eșecul Conferinței ruso-occidentale de la Paris, nu trebuie să ne facă să uităm că, din 1956 și pînă în 1960, avioanele U-2 care au zburat deasupra Rusiei și Chinei, de la un capăt la altul, la o altitudine de 24 km, fotografiindu-le din toate părțile, au ținut la curent Statele Unite cu „harta de război" orientală. C.I.A. este cea care, dacă nu a construit ea însăși avionul U-2, a făcut, cel puțin, posibilă apariția lui. După ce U-2 a fost descalificat, apoi depășit, C.I.A. a fost cea care a inspirat marele efort științific ce a permis lui Kennedy să evalueze exact potențialul și posibilitățile sovietice și, prin aceasta, să dea Cubei în 1962 o a doua lovitură, tocmai în momentul în care rușii încercau să transforme această insulă într-o bază atomică.

Un însărcinat de presă al Casei Albe declara într-o duminică dimineața : „Noi avem un ochi la gaura cheii de la poarta Kremlinului. Președintele s-a dus ieri seara să se culce știind că o navă spațială rusească va fi lansată în dimineața aceasta". Și, într-adevăr satelitul respectiv și-a luat zborul.

C.I.A. este o mașină perfect adaptată pentru războiul științific. Nenorocirea constă însă în aceea că războiul ce se duce în prezent este revoluționar și că C.I.A. este politicește slabă.

De aceea o vom vedea deseori acționînd și reacționînd cum o taie capul, în împrejurări și pericole pe care ea nu le-a prevăzut. Pentru a susține teza noastră să trecem în revistă pe scurt marile evenimente ale ultimului deceniu.

Moștenitoare a pasiunilor lui Roosevelt, C.I.A. a contribuit din plin la semănarea discordiei între colonizați și colonizatori, chiar dacă aceștia din urmă veneau ca civilizatori, și fără a le lăsa timpul să pregătească evoluția, de exemplu, spre o Eurafrică amicală, care ar fi echilibrat lumea și ar fi fortificat șansele de pace.

Deci, în această lucrare, care se pretinde pur tehnică, noi ne vom feri să vorbim din punct de vedere subiectiv, exprimînd sentimente și plîngeri franceze. Vom încerca, dimpotrivă, să judecăm obiectiv, avînd în vedere interesele americane.

Cruciada anticolonialistă americană a fost dusă atît de neîndemînatic, încît Statele Unite au trebuit să ia în spatele lor povara colonială, povara omului alb şi au ajuns astăzi să fie acuzate peste tot de neocolonialism. Acesta este un fapt cunoscut. Mai puţin cunoscut de data aceasta este faptul că Statele Unite, dînd direct lovitura de graţie Africii de Nord franceze, şi-au pierdut din prestigiu în faţa Angliei şi Franţei în timpul crizei Canalului de Suez, ceea ce a dus la compromiterea Alianţei Atlantice.

Dar să fim drepţi pînă la capăt : C.I.A. a simţit acest pericol cu întîrziere. Şeful său, Allen Dulles, l-a prevenit pe preşedintele Eisenhower că intervenţia americană pentru salvarea lui Nasser „va săpa un şanţ care va despărţi America de aliaţii săi". Acesta a fost cu adevărat punctul de ruptură al prieteniei franco-americane, cel puţin dacă nu din partea tuturor, măcar din partea acelora dintre francezi pe care americanii ar fi putut conta, a celor angajaţi, activi necomunişti. Mulţi dintre francezi, unii foarte importanţi astăzi, şi-au întărit convingerea că americanii nu sînt buni aliaţi şi că N.A.T.O. nu era o afacere care să reziste.

Allen Dulles o prevăzuse. Dar el nu a acţionat în consecinţă cu vigoarea sa obişnuită faţă de această întorsătură a istoriei.

În acelaşi an, C.I.A. i-a împins pe maghiari la o revoltă fără speranţă, iar Statele Unite i-a lăsat să se înece în sînge.

Ea n-a sesizat nici tendinţele comuniste ale lui Fidel Castro, pe care l-a crezut, pur şi simplu, organizatorul unui puci militar.

De aceea, a rămas uimită cînd Fidel Castro, preluînd puterea, a împins Cuba în tabăra sovietică.

Reacţionînd brutal în 1961, dar orbeşte, C.I.A. a întreprins debarcarea tragicomică din Golful Porcilor. Un an mai tîrziu, această încurcătură cubaneză ar fi putut provoca un al treilea război mondial. Oamenii politici americani au stat şi au reflectat asupra situaţiei. Kennedy, mai ales, a declarat : „Eu n-aş putea să mai supravieţuiesc unei alte asemenea lovituri". Americanii şi-au dat seama că erorile de judecată politică ale C.I.A. erau foarte grave şi aceasta din cauză că, încetul cu încetul, scăpase de sub controlul guvernamental.

Ea devenise un stat în stat, un guvern invizibil, făcînd muncă de poliţie, pretinzînd imunităţi judiciare pentru raţiuni de stat, formînd nuclee de propagandă în universităţi, organizaţii civile, avînd staţii de televiziune şi radio, edituri şi autori în solda sa. În exterior, organiza acţiuni armate, invada ţările, răsturna sau fabrica guverne.

În acest rol de „fabricant de regi", ea a servit uneori interesele americane : în 1953 l-a impus în Filipine pe preşedintele proamerican Magsaysay ; tot în acelaşi an lupta în Iran împotriva lui Mosadîk, împotriva acestui naiv care voia să decolonizeze petrolul naţional ; în 1954 acţiona împotriva procomunistului Arbenz în Guatemala. De cele mai multe ori însă, ea a mizat pe „calul cel mai rău", pe slabul Neguib, apoi pe imprevizibilul Nasser în Egipt, pe improbabilul Phoumi Nossavan în Laos, pe tribul Ngo Dinh, condamnat dinainte în Vietnam, pe pitorescul Sukarno în Indonezia etc.

Kennedy l-a concediat politicos pe Allen Dulles şi l-a înlocuit cu McCone. Dar cu aceasta nu s-a schimbat mare lucru, dacă ne gîndim la evenimentele din Indochina. Unde este atunci greşeala ? Asta înseamnă că, pur şi simplu, „Statele Unite sînt prea tinere ca să facă politică în Extremul Orient", cum a afirmat Eden.

Poate, dar nu reuşesc mai mult nici în alte părţi ale lumii. Există deci altceva. Aceasta se datoreşte oare faptului că C.I.A., concepută pentru războiul ştiinţific, care evoluează din ce în ce spre o înfruntare între roboţi, se transformă ea însăşi într-un robot ? Un admirabil robot, desigur ! Dar, prin definiţie şi prin construcţie, robotul este lipsit de calităţile omeneşti decisive în războiul revoluţionar, ales şi impus de adversar.

Rusia crede în artişti

Caracteristica cea mai originală a spionajului rus pare pe drept cuvînt să fie încrederea în vechile procedee tradiţionale : apelul la calităţile personale ale omului, recurgerea la spionul de tip clasic, respectiv la un individ care reuşeşte să apară ca cetăţean al ţării unde lucrează.

Aceşti agenţi de modă veche trebuie să fie convinşi ideologiceşte, dacă se poate chiar fanatici. Demn şi liniştit în timpul procesului său în Statele Unite, spionul rus Abel a făcut o mare impresie asupra americanilor : poate fi deci spion comunist şi un om foarte cinstit ? Nu se poate spune că Powers, pilotul lui U-2, care a fost schimbat cu Abel, i-a impresionat la fel de mult şi de favorabil pe ruşi.

Trebuie, bineînţeles, ca aceşti oameni care lucrează „ca nişte copii pierduţi" să fie calificaţi din punct de vedere profesional.

Se spune că în cîmpia Ucrainei există o mică cetate tip „Middle West", unde accesul şi ieşirea sînt strict interzise şi unde nu s-a auzit niciodată pronunţîndu-se un singur cuvînt în altă limbă decît în cea engleză.

Acolo mişună în permanenţă vreo cîteva sute de tineri de ambele sexe — nu totdeauna aceiaşi —, foarte studioşi, vizibil inteligenţi şi fideli convingerilor lor politice. Ei vorbesc pe nas şi mestecă „chewing-gum".

Ieşiţi de la „high-school"[1], ei se delectează cu hot-dogs[2] la „drugstore"[3] din Main Street[4], circulă cu second-handcars[5], merg la cinematograful unde rulează penultimul film de la Hollywood şi joacă „base-ball". Cunosc pe de rost clasamentul în campionatul de rugbi şi chiar pe lista soţilor Elisabetei Taylor.

Se spune, de asemenea, şi poate este adevărat, că uneori „sherif-ul" cheamă pe cîte unul în biroul său, unde îl dă pe

---

[1] Colegiu.
[2] Crenvurşti.
[3] Local.
[4] Strada principală.
[5] Maşini, cumpărate de ocazie.

mîna agenţilor F.B.I., care îl interoghează după metodele lor. Apoi îl felicită dacă n-a vorbit decît pentru a nu spune nimic.

Aceştia sînt elevii-spioni din categoria inferioară. Cei mai buni vor deveni rezidenţi în America, adică vor fi introduşi în Statele Unite sub o falsă identitate americană, sau sub una adevărată, aparţinînd unui dispărut. Aci vor exercita o meserie, pe cît posibil, într-o industrie de apărare naţională. Odată ajunşi la locul lor, „vor dormi" timp de 5 ani, sau chiar mai mult dacă e nevoie, pînă ce toată lumea din cartier îi va saluta cu familiaritate : „Hello, Sam old man !".

Odată munca începută, ei nu-i vor întîlni decît rar pe cei cîţiva agenţi, şase sau mai mulţi, care le-au fost adăugaţi sau pe care i-au recrutat chiar ei, şi numai dacă trebuie să discute un caz excepţional. Conform rutinei, ei vor schimba documentele prin cutia poştală moartă — o gaură într-un zid sau într-un W.C. public — şi vor face toate corvezile ei înşişi, fiind în acelaşi timp excelenţi reparatori de radio, pricepuţi în microfotografie şi în acte false de tot felul etc.

Pot să reziste pentru că sînt specialişti, nu nişte străluciţi amatori. Dacă se întîmplă să „cadă", aceasta se datoreşte în general greşelilor unor agenţi mai mici, de care nu se pot lipsi în munca lor.

În două decenii, în Occident au fost arestaţi cîteva zeci de asemenea agenţi, dar asta este foarte puţin în raport cu efectivele şcolilor. Prototipul oficial este colonelul Abel. Spunem „oficial", pentru că procesul său a fost atît de discret încît el a părut prefabricat. Cea mai mare nenorocire este că noi nu ştim nimic din rezultatele pe care le-a obţinut şi nici obiectivele pe care le viza, aşa încît ne întrebăm dacă un astfel de spionaj este eficace. Probabil că este, pentru că ruşii îl continuă.

Dubla misiune a acestor spioni constă în a descoperi la timp orice posibilitate de declarare a unui război nuclear şi de a procura, în cele mai mici detalii, informaţii care să completeze examinarea a tot ceea ce este imprimat şi publicat, astfel încît toate acestea, luate în ansamblu, să permită o cunoaştere enciclopedică a economiei, industriei, finanţelor şi ştiinţei Sta-

telor Unite, pentru ca, în final, să se poată stabili potențialul lor de război. Scopul este deci superior, dar executarea este o muncă obișnuită și de amănunt, o treabă pentru soldați, chiar dacă pentru ea se folosesc colonei.

În ceea ce-i privește pe agenții superiori, de care vom vorbi mai departe, profilați pe problemele războiului revoluționar, acestora li se face o instruire aprofundată, la nivel universitar, în cadrul Academiei diplomatice militare, al Universității Patrice Lumumba, specializată în problemele Africii, al Institutului militar de limbi străine etc. Unele din aceste instituții consideră spionajul ca prima dintre științele morale și politice.

Și dacă avem o idee destul de precisă despre agentul rus pentru că, din cînd în cînd, un politician face mărturisiri și un industriaș este arestat, în schimb cunoaștem ansamblul aparatului de război secret rus mult mai puțin decît pe cel american.

De mai multe secole, porecla prin care exuberantul polonez își exprimă cel mai bine ostilitatea sa față de rus este „niemiec", textual : „mutul". Această capacitate de a păstra secretul, ermeticul secret rusesc este prima mare forță a serviciilor sovietice, cel puțin judecîndu-le după rezultate.

Spioni peste tot

În materie de informații pentru războiul științific, extraordinarele performanțe spațiale ale rușilor dovedesc că ei nu sînt în urma americanilor.

Dacă ar vorbi, ar putea să riposteze fanfaronadei acestora din urmă astfel : „Avem și noi un ochi la gaura cheii de la Casa Albă". Astăzi ei nu numai că pregătesc războiul revoluționar, dar îl și practică efectiv.

Acesta ne interesează cel mai mult pentru că efectele lui nu se vor face simțite printr-un al treilea război mondial, declarat deschis și cu distrugeri masive, ci pentru că războiul subversiv este în curs și cunoaștem deja unele din rezultatele lui.

Comitetul Central al Partidului Comunist veghează ca Rusia să fie întotdeauna în stare de mobilizare spirituală împotriva dușmanilor imperialiști ai Uniunii Sovietice (scopul defensiv) și conduce războiul revoluționar (scopul ofensiv).

Organul său executiv este K.G.B.-ul, Comitetul Securității Statului, care are autoritate chiar și asupra G.R.U.-ului (echivalentul Biroului doi al S.R.-ului francez), al cărui șef este cel mai adesea un om K.G.B.-ului. Nu numai ministerele cheie, ci și comerțul exterior însuși are proprii săi spioni. Interiorul dispune de o adevărată armată defensivă de grăniceri, buni soldați și buni polițiști.

Cînd trebuie să se acționeze ?

Cîteva „capete de ou", cum îi numesc unii americani pe marii lor intelectuali (pentru a marca diferența între un cap bine făcut și un cap foarte plin) au făcut niște comentarii cu caracter de manifest, în care se găsește și această frază de o naivitate dezarmantă : „Foștii strategi ai N.A.T.O.-ului au comis eroarea de a reflecta asupra mijloacelor și posibilităților atomice ale Rusiei, în loc să se gîndească la intențiile reale ale acesteia, care nu erau deloc războinice".

Un bun caporal ar replica la aceste comentarii : „Intențiile rușilor ? Ce știți voi ? Ei ar fi avut timp să le schimbe de trei ori pînă se ne trezim noi. Între timp ar fi putut chiar să-și schimbe și șeful".

Un locotenent ar adăuga : „Admițînd că Mata-Hari [1] l-ar fi sedus pe comandantul suprem inamic și că stînd cu capul pe

---

[1] Ne surprinde faptul că Mata-Hari trece în ochii unora tot ca unul dintre cei mai mari maeștri ai spionajului modern. Istoricii au redus astăzi rolul său la cîteva lucruri. După numele adevărat ea se numea Margareta Gertrud-Zelle și era născută în Olanda, la Leeuwarden, la 7 august 1876. Tatăl său era pălărier. Ea pretindea că mama sa era o baiaderă indiană, ceea ce este fals. Mata-Hari, după ce a divorțat de un scoțian, căpitanul Rudolf Mac Leod, a venit la Paris, unde profesiunea sa de dansatoare acoperea activități mult mai ușoare. A intrat astfel în legătură cu numeroase persoane, uneori destul de importante, ca von Jagow, șeful poliției din Berlin, și și-a dat singură denumirea de agentul H-21 (?) visînd să joace un rol mare în domeniul spionajului. Acuzată de spionaj, a fost condamnată la moarte și împușcată la 15 octombrie 1917, la poligonul din Vincennes. Astfel se termină o carieră care înclina mai mult spre galanterie decît spre spionaj.

pernă el i-ar fi expus planul său pentru ziua J, timpul pînă să vă parvină informaţia de la ea ar fi J + 10, cînd bătălia ar fi fost deja terminată".

Un ofiţer din Biroul II ar rînji : „Chiar dacă un fantasmagoric Sorge sau vreun Ciceron extraordinar v-ar da planul de război al inamicului, n-aţi putea să vă serviţi de el. Chiar dacă a-ţi încerca să „verificaţi" informaţia nu a-ţi putea avea niciodată o siguranţă absolută. Nu veţi putea fi sigur că documentul este autentic, sau fals decît după prima bătălie, cînd va fi prea tîrziu".

Iată o întîmplare asupra căreia n-ar fi rău să reflectăm. Comandamentul francez a ţinut timp de zece ani, din 1904 pînă în 1914, într-un sertar, esenţialul planului Schlieffen, schema desfăşurării ofensivei germane împotriva Franţei prin Belgia. El n-a schimbat planul nostru XVII, fapt care a dus la pierderea „bătăliei frontierelor", pe care ar fi putut-o cîştiga, pentru că, trei săptămîni mai tîrziu, armata franceză, făcînd o întoarcere, cîştiga bătălia Marnei, la fel de dificilă.

Documentul nostru, furnizat de un anonim, căruia nu-i vom cunoaşte niciodată mai mult decît pseudonimul „Răzbunătorul", putea fi trimis însă chiar de nemţi pentru a ne induce în eroare.

Dezastrul din Golful Porcilor constituie, de asemenea, un exemplu în ceea ce priveşte consecinţele pe care le poate avea aprecierea adversarului după date neverificate, după presupuneri.

C.I.A. credea că Fidel Castro era politiceşte sfîrşit, că ar fi suficient ca o mie patru sute de îndrăzneţi să fluture în Cuba stindardul revoltei pentru ca populaţia să le acorde sprijinul necesar.

Populaţia cubaneză a trecut însă în întregime de partea lui Castro. Dacă C.I.A. ar fi calculat mijloacele de apărare ale lui Castro, ar fi renunţat la proiectul ei de atac în faţa acestei cifre : trei sute de mii de soldaţi şi miliţieni castrişti.

Rolul principal al unui serviciu de informaţii este să ajute pe şeful Biroului II să poată raporta cu precizie şefului mai

mare : „Iată care sînt posibilităţile duşmanului şi iată ce poate face pentru a vă împiedica să îndepliniţi misiunea pe care o aveţi".

Ceea ce s-a întîmplat atunci constituie o eroare de debutant, un lucru de ucenic, o fantezie de artist sau speculaţii ale unui „cap de ou".

Consecinţele unei astfel de rătăciri pot fi limitate cînd eşti cel mai tare. De exemplu, Hitler, cu tancurile, blindatele şi avioanele pe care le avea în 1940, ori Statele Unite cu monopolul lor asupra bombei atomice între anii 1945—1950, puteau chiar să se lipsească de informaţii bune.

Apariţia însă a bombei atomice ruseşti făcea ca şansele americane să fie limitate, cu atît mai mult cu cît condiţiile în care ruşii au construit această armă scoteau la iveală existenţa unei grave probleme de securitate internă occidentală.

Marea cotitură

Sfîrşitul monopolului atomic american s-a datorat unei serii întregi de evenimente. Unele decurg din spionaj, altele din munca ştiinţifică a sovieticilor.

Totul a început prin anul 1940.

În anul acela, doi fizicieni sovietici, Flerov şi Perciak au descoperit un fenomen nou. Se ştia deja că uraniul se dezintegra sub acţiunea neutronilor şi că, teoretic, această dezintegrare putea să se propage în lanţ. Flerov şi Perciak au completat această cunoaştere despre uraniu, adăugînd că el se putea dezintegra şi spontan.

Fenomenul acesta era fără îndoială rar, dar numărul total de neutroni pe care îl furniza avea să fie suficient pentru o bombă atomică. Au întocmit un raport şi şi-au început lucrările.

În ciuda tragediei pe care Rusia avea s-a cunoască curînd, a invaziei germane şi a dezastrelor militare, cercetările continuau. Ele au dus în 1941 (aceasta este o informaţie inedită, pe care noi o deţinem de la o sursă sovietică) la cîteva experienţe în regiunea Caucazului. Aceste experienţe, după informaţiile

noastre, ar fi fost hotărîtoare : bomba atomică era realizabilă. Stalin însă s-a opus construirii ei. De ce ? Nu se știe. Poate pentru că se gîndea că, în situația tragică în care se găsea Rusia atunci, ea nu dispunea de mijloacele necesare spre a întreprinde un asemenea efort. Ori poate că el credea că era vorba de o armă îndreptată numai împotriva populației civile. Ceea ce se știe este că a rămas ca ei să fie gata să construiască bomba atomică atunci cînd va veni un moment mai favorabil.

Cazul Oppenheimer

De aceea rușii au căutat încă din 1941, fără prea mare discreție, să afle în ce stadiu se afla problema construirii bombei respective. La început lucrul acesta era destul de ușor. După Pearl Harbour, mulți americani considerau Rusia, pe bună dreptate, ca cel mai bun aliat al lor, acela care suporta pentru moment greul războiului împotriva lui Hitler.

Pentru a o ajuta trebuiau să facă totul, și astfel, în 1943, Harri Hopkins, consilier personal al președintelui Roosevelt, a trimis rușilor o plachetă de aramă, acoperită cu uraniu 235 pur [1], precum și informații cu privire la lucrările în curs în Statele Unite.

Apoi, în mod misterios a căzut o perdea de plumb care a despărțit cercetările americane de restul lumii, inclusiv de sovietici.

Ruptura trebuie să se fi produs în cursul anului 1943. Documentele nu precizează data exactă. Sovieticii și-au întețit

[1] La orice atom, numărul protonilor nucleului constituie caracteristica elementului. Astfel, atomul de hidrogen are mereu un singur proton, carbonul 12 protoni, uraniul 92 de protoni etc. În schimb, numărul neutronilor poate să varieze fără ca corpul respectiv să fie din punct de vedere chimic diferit. Atomii aceluiași element al cărui număr de neutroni este diferit îi numim „izotopi". Uraniul are și el doi izotopi principali numiți uraniu 235 și uraniu 238. Amîndoi au 92 de protoni, dar primul are 143 neutroni și al doilea 146. Uraniul 235 este deosebit de instabil: el poate să se divizeze în alți atomi mai ușori cu producere de energie. Deci, el este cel mai „fisionabil" și cercetările asupra bombei atomice au la bază acest element.

propriile lor cercetări, instituind în același timp și o rețea de spionaj, începînd cu Canada, pentru a-i supraveghea pe americani.

Căderea perdelei de plumb a fost urmată de o tragedie despre care se cunosc unele versiuni contradictorii și unde nu se poate face încă lumină. E vorba de cazul Oppenheimer [1].

Acest fizician era pe atunci directorul cercetărilor atomice americane. Generalul Groves era însărcinat cu asigurarea direcției militare. După unii, Robert Oppenheimer este o victimă, un martir, așa cum a fost Galilei, un om alungat pe nedrept.

Pentru alții, el n-a fost decît un savant oarecare, și care a făcut totul, inclusiv cel mai rău lucru, ca să treacă pe primul plan. Pentru a-și putea păstra conducerea proiectului atomic, el ar fi fost în stare să denunțe F.B.I.-ului pe cel mai bun prieten, pe soția sa, ori pe fratele lui. Noi nu deținem fapte deosebite ca să ne putem pronunța în acest sens. Asupra cazului Oppenheimer au fost publicate o serie de dosare foarte voluminoase. Dar nimeni nu l-a acuzat că a fost un agent sovietic. Dezertările din 1944, dacă au avut loc, nu se datoresc lui.

Ce s-a întîmplat după aceea, toată lumea știe : bomba atomică a fost construită și s-au aruncat două exemplare asupra Japoniei, care a capitulat imediat. În 1945, americanii au publicat faimosul raport Smith, care conținea informații foarte precise. Treizeci de mii de exemplare din acest raport, traduse în rusă, au fost imediat distribuite tuturor tehnicienilor și savanților sovietici. Acest raport nu le aducea probabil nimic nou, dar le confirma ceea ce știau deja sau presimțeau. Le-a folosit deci, făcîndu-i să cîștige timp. Savanții sovietici s-au pus atunci serios pe lucru. La 29 august 1949, au experimentat

[1] Născut la New York în 1904, Iacob Robert Oppenheimer a studiat la diverse universități (Harvard, Cambridge, Göttingen) înainte de a deveni profesor la universitatea din California, în 1929. Remarcat pentru lucrările sale asupra teoriei cuanticii atomului, el a fost numit directorul cercetărilor de la Los Alamos, unde a fost construită prima bombă atomică. Mai tîrziu a fost numit directorul Institutului din Princeton și președintele Comisiei Consultative asupra energiei atomice. A fost destituit din această funcție în 1954. A murit la 19 februarie 1967.

prima lor bombă. De acum s-a sfîrșit cu monopolul atomic american și președintele Truman a recunoscut acest fapt la 23 septembrie 1949.

Totul deci pentru ruși s-a petrecut între 1945 și 1949. Cum au reușit ? I-au ajutat știința și spionajul. O să vedem cum.

Trădarea lui Fuchs

Într-o zi din luna mai a anului 1945, un tînăr cu numele de Igor Guzenko ceru azil politic guvernului canadian. Acest Guzenco era cifrator de documente la ambasada sovietică din Canada și depindea de atașatul militar. Telegramele referitoare la activitatea spionajului sovietic în această parte a lumii treceau prin mîinile sale. A adus din ele cu el ca să obțină dreptul de azil.

În urma destăinuirilor lui la începutul anului 1946 au fost operate mai multe arestări. Printre suspecții înhățați se afla și un savant englez, Alan Nunn May, de treizeci și patru de ani. El lucrase la Montreal în laboratoarele de energie nucleară, dar nu în domeniul bombei atomice. În 1944 el vizitase însă, în mai multe rînduri, cîteva laboratoare din Chicago, care lucrau direct la proiectele atomice.

La 1 mai 1946, Alan Nunn May recunoștea că a transmis rușilor două eșantioane de uraniu 235 pur și un raport în care arăta ce știa. Acest raport conținea cel puțin două informații pe care nu le știau sovieticii : cantitățile de uraniu 235 și plutoniu produse de americani în timpul Hiroșimei.

În februarie 1950, englezii au arestat și ei un agent rus : refugiatul german Klaus Emil Iuliu Fuchs, care lucra la centrul atomic din Harwel. Aceasta era o arestare mult mai importantă, deoarece Fuchs colaborase la proiectele atomice englezești încă din 1941 și făcuse parte din misiunea engleză de legătură cu laboratoarele americane, din decembrie 1943 pînă în iunie 1946. El participase direct la cercetările mai importante, mai ales la fabricarea și separarea materiilor fisionabile. Fuchs trădase din convingere politică. A fost judecat și condamnat. După ce și-a ispășit pedeapsa, a fost eliberat. Astăzi lucrează în R.D.G., ca asistent al marelui fizician Manfred von Ardenne.

Ceea ce a tulburat Statele Unite a fost mai puțin trădarea sa, cît faptul că el fusese în legătură cu alți savanți americani bănuiți și ei că lucrau pentru sovietici. Erau deci mai mulți trădători în America. Opinia publică cerea condamnarea lor la moarte. Vinovații trebuiau să fie deci descoperiți și trecuți pe scaunul electric. Astfel începu cariera faimosului vînător de vrăjitori, senatorul Joseph R. Mc Carthy. Se pare totuși că adevărații complici ai lui Fuchs n-au fost niciodată arestați. Dacă mai sînt în viață, ei acționează probabil în deplină libertate.

Afacerea Rosenberg

La 23 mai 1950, șeful F.B.I.-ului, J. Edgar Hoover, anunța că complicele lui Fuchs a fost arestat. Acesta era un chimist care efectua analize la spitalul din Filadelfia. Numele său : Harry Gold; vîrsta: treizeci și nouă de ani. Întrucît Fuchs, îl descrisese la interogatoriu, F.B.I.-ului i-a fost ușor să-l găsească.

Gold nu era un nevinovat. Înainte de război el făcuse spionaj industrial pentru ruși, furnizîndu-le formulele extrem de complexe ale băilor utilizate de societatea Kodak pentru developarea filmelor colorate [1].

Plecîndu-se de la Gold, s-a ajuns pe filieră pînă la alți doi agenți, Alfred Dean Slack, care comunicase formula unor explozivi și David Greenglass, care în timpul războiului făcuse parte din corpul gardienilor militari ai bazei atomice de la Los

[1] Developarea filmelor colorate este pentru fiecare marcă de întreprindere un secret tehnic foarte important. Pe vremea aceea Kodak părea să fie ceva mai înainte față de ceilalți concurenți și obținea rezultate excelente. Procedeul developării utilizat era extrem de delicat și cuprindea cincizeci și două de băi făcute într-o anumită ordine. Pentru a păstra mai bine secretul, societatea Kodak nu voise să breveteze invenția.

Almos. La 3 iunie 1945 Greenglass îl întîlnise pe Harry Gold la Albuquerque și-i furnizase informații atomice. După Greenglass au fost arestați și cumnatul lui, Iulius Rosenberg, precum și soția acestuia, Ethel. Acest cuplu avea să moară pe scaunul electric, deși o serie de întîmplări ne fac să credem că erau nevinovați. Ei au fost victimele unei rațiuni de stat: prin moartea lor s-a încercat să se arate că spionii în solda U.R.S.S. vor fi întotdeauna pedepsiți.

Iulius Rosenberg și soția sa par a fi perfect nevinovați. Pentru a ne convinge de aceasta e suficient să se studieze cazul lor în mod imparțial, așa cum s-a făcut în cartea „Invitation to an Inquest", de Walter și Mariam Schneir [1].

Despre nevinovăția soților Rosenberg s-a vorbit și într-un articol publicat de „Buletinul savanților atomiști" din octombrie 1953. Autorul articolului era biologul francez Jaques Monod, deținător al premiului Nobel.

Soții Rosenberg aveau simpatii de stînga, așa cum are și André Malraux, dar ei n-au fost niciodată agenții sovieticilor. Se pare că Greenglass le-a atribuit această calitate pentru a-și micșora propria-i vină sau poate, din motive pur personale.

Condamnarea la moarte a soților Rosenberg a provocat un val de proteste în lumea întreagă, dar America nu putea da înapoi. Trebuia să dea un exemplu de intransigență și, în 1953, cuplul a fost executat. Pînă în ultimul moment s-a putut crede într-o grațiere prezidențială, dar nu s-a făcut nimic.

Scrisorile schimbate de soții Rosenberg cînd își așteptau moartea în închisoare au fost publicate în Franța, prin grija editurii Gallimard. Ele dovedesc mult curaj și multă luciditate. Condamnații și-ar fi salvat probabil viața dacă ar fi acceptat să recunoască acuzațiile, dar ei au refuzat să facă acest lucru. Înainte de a trece pe scaunul electric, Ethel Rosenberg își nota în carnetul său : „Mor cu onoare și demnitate știind că istoria ne va face dreptate". Această dreptate este pe cale de a fi făcută.

[1] W. H. Allen, edit. Londra 1966.

E clar că soții Rosenberg n-au avut niciodată vreo legătură cu o rețea de spionaj.

În rest, cunoștințele lor științifice erau insuficiente pentru ca ei să poată furniza informații interesante. În nici un moment al procesului nu s-a putut da o dovadă [1] a trădării lor.

Cu cîteva zile înainte de execuție, marele chimist Harold Urey, deținător și el al premiului Nobel și „inventator" al apei grele, îi telegrafiase președintelui Eisenhower : „E evident că acuzațiile împotriva soților Rosenberg nu sînt întemeiate și că martorii acuzării sînt niște sperjuri". Tot în această direcție profesorul Urey cerea să fie primit de Eisenhower : audiența nu i-a fost însă acordată.

În Franța familia lui Alfred Dreyfus a telegrafiat și ea președintelui american, în numele și în memoria părintelui lor, care a rămas simbolul nevinovăției nerecunoscute. Intervenția lor a rămas, la fel, fără rezultat. Era prea tîrziu, hotărîrea fusese luată. Așa cum scria Henry Piern, corespondentul ziarului „Le Monde" în Statele Unite : „Acesta a fost un omor ritual".

Dar dacă soții Rosenberg erau nevinovați, cine erau adevărații vinovați ? Sau, mai degrabă, existau vinovați ?

În plină nebunie

Chiar dacă nu avem acces la dosarele serviciilor secrete sovietice, putem totuși afirma că un rol important în construcția primei bombe atomice rusești l-a jucat spionajul.

Este dificil să se facă evaluări, dar credem că la realizarea bombei atomice sovietice au contribuit în proporție de : 25% spionajul, 15% raportul lui Smith și 60% cercetările sovietice.

[1] E posibil ca într-o zi un oarecare număr de procese americane (mai ales al soților Rosenberg și al lui Oswald) să fie revizuite în întregime. În cele două cazuri citate, ancheta pare să fi avut ca scop să dovedească o teză și nu să descopere un adevăr. Și într-un caz și în celălalt s-a pus preț pe dosarul acuzării fără a se ține seama și de cel al apărării. Există actualmente în Statele Unite o tentativă pentru revizuirea legii și obținerea aprobării reînceperii unui proces chiar și atunci cînd acuzatul a murit pe scaunul electric. Lucrul nu pare inutil.

6 c. 110 B

Unele informații, și în special modul de evitare a unei catastrofe posibile, ca urmare a mînuirii greșite a plutoniului, au fost probabil comunicate de agenți care lucrau în Statele Unite. Fuchs nu cunoștea asemenea probleme, deoarece nu se ocupa de astfel de cercetări. Cei care au obținut aceste informații sînt deci alți spioni, care n-au fost însă niciodată demascați. Poate că și acum sînt tot acolo și își continuă munca.

În tot cazul, rețeaua sovietică în Statele Unite nu pare să fi fost nimicită prin arestările operate.

Afacerea Abel a demonstrat că ea era probabil constituită din agenți de o altă anvergură decît Gold. Dar care erau aceștia ?

Tragedia soților Rosenberg a creat mitul spionilor atomici, bine informați, care comunică totul sovieticilor. Cîțiva ani mai tîrziu acest fapt a atins absurdul în afacerea Pontecorvo.

Acest eminent fizician italian lucra în Anglia și efectua studii fără nici o legătură cu energia atomică.

Întrucît lucrările lui nu erau îndeajuns de apreciate de colegii săi englezi, Pontecorvo s-a hotărît să treacă în U.R.S.S. cu întreaga familie. Acest fapt a stîrnit o serie de proteste la care el nu se așteptase.

A început o adevărată panică și a fost acuzat că a trecut la dușman cu secrete atomice. În mai multe rînduri, presa occidentală a publicat articole fanteziste în legătură cu acest caz, arătînd că fizicianul italian conducea acum cetatea rusă a atomului numită Atomograd. Or, acest oraș n-a existat niciodată decît în imaginația unor ziariști.

Față de valul de acuzații, rușii au organizat o conferință de presă în prezența lui Pontecorvo. Acesta a declarat că lucra la cercetări care nu aveau nicio legătură cu bomba atomică, lucrări pentru care cîndva el fusese premiat. Dar legenda fusese lansată și, din cînd în cînd, numele său este întîlnit alături de cel al lui Fuchs sau Nunn May.

De ce această confuzie ?

Fără îndoială pentru că presa vede într-un fizician aproape totdeauna un fizician atomist și, foarte adesea, un spion.

Aceste idei absurde se mențin din păcate.

Boala spionajului este un rău care a făcut multe ravagii în Statele Unite.

Scriitorul american Issac Asimov citează, într-una din lucrările sale, următoarea frază aparținînd unui polițist : „Ah ! ce păcat că s-a încredințat secretul bombei atomice tuturor acestor savanți ! Atîta timp cît generalul Groves era singurul care le cunoștea eram foarte liniștiți".

Oare soții Rosenberg n-au fost acuzați că au furat și secretul sateliților artificiali americani? Or, după cum se știe, în acea epocă ei nu se aflau decît în stare de proiect iar sovieticii au arătat ceva mai tîrziu că erau mai avansați în acest domeniu decît americanii.

Dovezi privite prin prisma Franței

Dar de francezi ce spune lumea ? Se afirmă oare că, pentru a-și construi bomba lor, au furat secretele americanilor sau pe cele ale rușilor ? Nu. Francezii n-au fost niciodată acuzați de asta. Ar fi însemnat să iasă invers, pentru că celelalte puteri au făcut totul ca Franța să nu aibă acces la secretele atomice, ceea ce n-a împiedicat-o totuși să reușească. Cum a făcut atunci ? Sînt două răspunsuri la această întrebare.

1. Bomba atomică franceză a fost construită după cele două mari conferințe asupra întrebuințării pașnice a atomului de la Geneva. Cum nu sînt doi atomi diferiți, unul militar și altul civil, e evident că cercetătorii noștri au beneficiat de informațiile schimbate.

2. Franța a găsit și soluții originale unor probleme, soluții care nu pot să nu intrige pe vecinii noștri. Astfel, în timpul experiențelor franceze în Pacific, flota a trebuit să ia la goană un submarin necunoscut, care era foarte curios să afle ce se întîmpla acolo.

Accesul la arma atomică a pus în fața Franței noi probleme. Ea trebuie de acum înainte să supravegheze și să apere secretele sale, lucru pe care-l fac serviciile ei de contraspionaj. Dar

nu numai atît. Ea trebuie să facă față și unei campanii politice organizate împotriva experiențelor atomice.

Înaltul comisar Francis Perrin a demonstrat că experiențele noastre nu aduceau nici un prejudiciu sănătății locuitorilor planetei. Cu toate acestea campania a continuat să crească.

Ea demonstrează în mod concludent ce mijloace se pot întrebuința în războiul subversiv.

În tot cazul, reușita franceză dovedește că o țară care dispune de cadre științifice poate să construiască o bombă atomică fără să recurgă la spionaj.

A spune că U.R.S.S. n-ar fi reușit s-o aibă dacă n-ar fi furat secretele americane este, deci, o totală absurditate.

Un succes pentru ruși

La drept vorbind, ce căutau spionii sovietici în S.U.A. înainte de 1949 ? Ei nu căutau desigur să-și procure secretul fabricării bombei, pentru că-l cunoșteau foarte bine din 1941. În schimb, erau nerăbdători să afle care era cantitatea de uraniu 235 și de plutoniu produs de americani precum și în ce loc erau fabricate și stocate bombele. Se interesau de asemenea de perfecționările care i se mai puteau aduce, adică de bomba H, de bomba cu neutroni, de grenadele antisubmarine etc.

Primele informații asupra cantităților produse au fost obținute examinîndu-se bilanțul unor societăți americane care produceau materiile prime, produsele chimice, sau pur și simplu curentul electric pentru uzinele atomice.

Celelalte informații privind stocurile au fost probabil obținute prin spionajul clasic, dar nici un agent arestat, afară de colonelul Abel, nu pare să fi fost convins că făcea această muncă.

Cu toate acestea, astăzi este aproape sigur că sovieticii au avut cel puțin un agent în statul major american.

Se pare că ei sînt informați foarte bine asupra a ceea ce a fost și este și azi stocul american : Hrușciov a recunoscut-o personal.

Cît despre bomba H, informațiile pe care le-a furnizat Fuchs trebuie să fi fost de o importanță deosebită. Considerăm că 50% din reușita sovietică i se datorează lui [1].

În ceea ce privește grenadele tactice de luptă, ni se pare că americanii au greșit că le-au întrebuințat în timpul marilor manevre din Germania.

După informațiile noastre, unele din aceste arme ar fi fost furate și vîndute în U.R.S.S.

În sfîrșit, secretul grenadelor atomice, destinate luptei împotriva submarinelor, a fost livrat de o rețea sovietică demascată recent în Anglia, rețeaua Lonsdale [2].

Rezumînd cele spuse pînă acum, se poate afirma că rușii, cu sau fără spioni, tot ar fi reușit să fabrice diversele arme atomice, dar activitatea rețelelor lor de spionaj i-a ajutat să cîștige timp. Acesta este un succes care se înscrie la activul lor în războiul secret.

Bătălia Europei

În Europa, C.I.A. a încercat să zdruncine și să dezmembreze blocul sovietic.

Revolta din R.D.G. din iunie 1953 a fost atît de des calificată ca „spontană“, încît o parte din contemporanii noștri cred și astăzi că acesta este adevărul. Or, ea a fost opera C.I.A. Dat fiind faptul că a avut loc la trei luni după moartea lui Sta-

---

[1] Restul de 50% pare să se datoreze mai ales matematicienilor sovietici. Într-adevăr, punerea la punct a bombei „H“ cere nu numai calcule, ci și lucrări de matematică pură foarte perfecționate. Și, după cum s-a constatat, rușii au matematicieni de mîna întîi.

[2] Identitatea lui Gordon Arnold Lonsdale, născut, se pare, în Canada în 1930, dintr-un tată metis indian și o mamă finlandeză, n-a fost niciodată clarificată. În general se crede că el ar fi în fapt rus și s-ar numi fie Konon Molodi, fie Vasili Vasilievici Paklamov. El a fost însărcinat cu înființarea unei rețele la baza engleză din Portland, unde se studia apărarea submarină.

După ce a transmis numeroase informații sovieticilor, la 7 ianuarie 1961 a fost arestat la Londra împreună cu complicii săi, Harry, Houghton, Ethel Gee și cuplul Cohen, zis Kroger.

Procesul a început la 13 martie 1961 și Lonsdale a fost condamnat la douăzeci și cinci de ani închisoare.

lin, ne întrebăm dacă C.I.A., care n-avea nici o certitudine în legătură cu evoluţia politică din Rusia, n-a ales această dată apropiată pentru a încerca să vadă puţin mai clar intenţiile noilor stăpîni ai Kremlinului, pentru a le pune la încercare voinţa.

Organizatorul revoltei a fost probabil omul său în Germania, generalul Gehlen, fost şef al Serviciului de informaţii al armatelor germane din Rusia în timpul celui de-al doilea război mondial. Unii manifestanţi arestaţi veneau din Vest şi aveau în buzunare planuri şi instrucţiuni precise — stil german şi profesional — pentru distrugerea podurilor, gărilor şi incendierea clădirilor administrative, ceea ce au şi făcut, cu migală şi curaj.

Statele Unite au reacţionat faţă de represaliile sovietice prin condoleanţe oficiale, iar R.F. a Germaniei prin păstrarea a cinci minute de reculegere de către armata germană, care a arborat drapelele în bernă.

În iunie 1956, trei ani mai tîrziu, după ce Hruşciov l-a „negat" pe Stalin, se produc tulburări şi în Polonia.

Fără îndoială că agenţii C.I.A. i-au încurajat în această direcţie pe polonezi, dar n-au intervenit atît de direct ca la Berlin.

Spre surprinderea generală, Hruşciov, venit personal la Varşovia pentru a-i domoli pe polonezi, s-a mulţumit să-i muştruluiască verbal şi le-a acordat o mai mare libertate. Probabil că tocmai asta a determinat C.I.A. să-i instige pe maghiari la revoltă în lunile următoare.

Tot atît de evidentă este răspunderea C.I.A. şi pentru evenimentele din Ungaria din 1956: ea a furnizat maghiarilor arme şi tot ea a fost cea care i-a îmbărbătat prin emisiunile postului Europa liberă, repetînd într-una : „Statele Unite nu vă vor abandona". Mai tîrziu însă ea a făcut cunoscut că acest post este o întreprindere independentă, finanţată de capitaluri particulare şi, ca atare, S.U.A. nu puteau fi angajate prin promisiunile sale.

Înfruntare în Iran

Istoria modernă a Orientului Mijlociu a început printr-o prefigurare a marelui război revoluţionar actual, un lung mic război rece de vreo treizeci de ani (din 1916 pînă în 1941), între doi aliaţi, Franţa şi Anglia. Învingătoare a ieşit aceasta din urmă, care a îndepărtat Franţa de terenurile petrolifere şi de Canalul de Suez.

Dar, la rîndul ei, Anglia are de făcut faţă presiunii ruseşti şi americane, căreia treptat îi cedează. Concurenţa ruso-americană ia însă, uneori, forme dramatice. Aşa s-a întîmplat de exemplu, în 1953 în Iran. Atunci, primul ministru iranian, Mosadîk, patriot emotiv şi imprudent, a naţionalizat sondele. Statele Unite i-au tăiat însă imediat mijloacele de subzistenţă, ceea ce l-a dus la faliment. La sfîrşitul lunii mai, Mosadîk a recurs la şantaj şi i-a ameninţat pe americani că se aliază cu ruşii. Imediat s-a găsit înconjurat de agenţi ai K.G.B.-ului care nu-l părăseau de cînd se trezea, cînd unul dintre ei îi servea micul dejun, şi pînă la culcare, cînd altul îi stătea de pază lîngă pat.

Atunci C.I.A. lui Allen Dulles l-a trimis urgent la Teheran pe specialistul său în probleme iraniene, fără să uite să-i deschidă un cont nelimitat de dolari.

El se chema Schwartzkopf, un simplu, dar bun poliţist, avansat general în timpul celui de-al doilea război mondial. În această calitate, el comandase, din 1942 pînă în 1948, poliţia Iranului.

Schwartzkopf şi dolarii săi au dat o lovitură de stat.

Lovitura a eşuat însă, probabil din cauza indolenţei executanţilor locali. La rîndul său, şahul încearcă şi el să-l înlăture pe Mosadîk, destituindu-l. Acesta însă — susţinut desigur de K.G.B. — refuză să plece. În această situaţie şahul fuge cu un avion la Roma hotărît să aştepte acolo evoluţia evenimentelor.

Schwartzkopf însă era dur din fire şi moneda americană puternică, aşa că la 19 august, o „manifestaţie populară" l-a răsturnat pe Mosadîk. Şahul a revenit imediat de la Roma. De atunci, petrolul iranian curge dinspre Est spre Vest, paralel

și invers curentului de dolari, ceea ce nu împiedică de loc Iranul să fie din cînd în cînd, ca în 1961 de pildă, pe punctul de a da faliment.

Șahul și elita Iranului, foarte europenizată, se străduiesc totuși să-și modernizeze țara, în mod progresiv. Caz unic printre țările exportatoare de petrol care, în general, continuă să rămînă niște principate arhaice, despotice, sclavagiste și cu o populație analfabetă și subalimentată.

Serviciile de spionaj s-au înfruntat și într-o altă țară a Orientului Mijlociu — Irakul. În 1958, un general de brigadă necunoscut, Kassem, a măcelărit mai multe generații ale familiei regale.

Pentru a ști ce voia în afară de putere, C.I.A. a trebuit să aștepte să vadă unde vrea să ajungă prin aceste acțiuni : agenții „negri" ai C.I.A. la Bagdad au fost mascarați cu un remarcabil discernămînt, în timp ce aceia ai K.G.B.-ului intrau în guvern. K.G.B.-ul sconta să folosească în beneficiul său o revoluție ai cărei autori nu aveau altă intenție decît aceea de a uni Irakul cu Egiptul lui Nasser.

De atunci, Orientul Mijlociu este într-o stare cronică de anarhie și război care contrastează cu perioada de calm relativ și de progres pe care a cunoscut-o între cele două războaie sub tutela englezilor și a francezilor.

Americanii pînă acum au reușit să-și păstreze petrolul lor arab. Dar nici ei nu pot face totul. Indeosebi ei n-au timp să civilizeze aceste biete țări, ceea ce face să existe un cîmp larg de acțiune subversivă pentru K.G.B. și lasă deschisă poarta războiului subversiv în curs.

K.G.B.-ul întreține o agitație cronică în Golful Persic și așteaptă timpuri mai propice de acțiune, menținîndu-și puternica sa influență în Iran, Siria și Egipt.

C.I.A. l-a făcut pe Nasser

Dacă există o țară în care C.I.A. se face vinovată de tot ce s-a întîmplat acolo, mai mult chiar decît în Congo, aceasta este

Egiptul. Într-adevăr, C.I.A. este cea care l-a fabricat pe Nasser. În anul 1952, în timpul cînd intrigile C.I.A. nu puteau fi despărțite de politica departamentului de stat, date fiind puterile confreriei Dulles, ambasadorul american Jefferson Caffery l-a răsturnat pe Faruk și a pus în locul lui cîțiva oameni de încredere. În 1954, succesorul său Byroade, a determinat evacuarea zonei Canalului de Suez de către englezi. Rezultatul a fost că Nasser a acuzat imediat Statele Unite de neocolonialism, iar rușii au venit cu vasele și avioanele lor.

Intrigile de culise din timpul crizei Suezului au fost mai hotărîtoare decît armatele cu vase și avioane.

În 1956, în Cairo se aflau comisii economice americane, consilieri germani și o importantă misiune militară rusească, a cărei originalitate consta în aceea că nu se compunea doar din oameni ai K.G.B-ului, ci și din soldați adevărați.

Era nevoie de acești soldați pentru că, dacă C.I.A. inunda Egiptul cu dolari, a căror întrebuințare era cunoscută, K.G.B.-ul vărsa aci arme, cu care trebuia să-i învețe pe egipteni să lupte. Printre ele erau 10 avioane „Mig 15", mai multe „Mig-uri 17" cu comandă electrică, 40 de bombardiere „Iliușin 28", cîteva distrugătoare de nave și 100 de tancuri rusești „T. 34". Alte 100 de tancuri erau așteptate.

Rușii au instalat un reactor de cercetări atomice și un ciclotron în împrejurimile capitalei, iar bulgarii au echipat portul Alexandria. Militarii ruși făceau exerciții pe hartă și aplicații pe teren, a căror unică temă era zdrobirea Israelului. Instrucțiunile „Kafir 3" și „Mashir 2" ale statului major fixau scopul : „Distrugerea Israelului prin forma cea mai sălbatică de război", și-i puneau data de: „Primăvara viitoare".

C.I.A. a dat alarma. Statele Unite n-au încetat să viseze la un bloc musulman de 70 de milioane de oameni, cărora să le satisfacă orgoliul susținîndu-le suveranitate politică (evident, doar nominală), în schimbul păstrării paradisului petrolifer american și al asigurării posibilității de expansiune spre

teritoriile africane limitrofe. În consecință, S.U.A. nu vor ezita „să-și facă simțită mîna de fier de sub mănușa de catifea".

Foster Dulles anulează creditul de 200 milioane de dolari promis pentru finanțarea barajului de la Ausan. După nimicirea Israelului această mare lucrare constituie a doua pasiune a lui Nasser. Precizăm în trecere că această hotărîre a pus foc prafului de pușcă.

Nasser naționalizează la 26 iulie 1956 Canalul de Suez, al cărui trafic a fost întrerupt.

Împotriva lui s-a format imediat o coaliție. Israelul, împins de instinctul său de conservare, a început o acțiune militară preventivă împotriva dușmanului declarat, care avea să fie în curînd foarte puternic. Și cine putea să-l blameze pentru asta ? Desigur, nu puterile occidentale.

Vînturînd afirmații că-i recunosc dreptul la viață, ele i-au tăiat teritoriul de așa manieră încît din punct de vedere militar a rămas de neapărat, astfel că armata sa a fost constrînsă la ofensivă și obligată să cîștige toate bătăliile din exterior pentru a supraviețui. Anglia lui Eden, putere navală și comercială, are nevoie de canal și are drepturi asupra lui. Franța lui Guy Mollet e ferm convinsă în sinea ei că o oprire a naționalismului musulman, al cărui campion este Nasser, ar fi deajuns pentru a pacifica Algeria, dar succesul președintelui egiptean ar interzice pentru totdeauna orice comunitate franco-musulmană. Un corp expediționar s-a întrunit în Cipru, condamnîndu-l aspru pe Nasser.

Pentru motive sau pretexte pe care o să le discutăm, rușii și americanii îl vor salva. Desigur ei nu și-au împărțit deliberat rolurile, dar totul s-a petrecut ca și cum ar fi făcut-o, Statele Unite rezervîndu-și viclenia, iar Rusia, forța, sau, în cel mai bun caz, amenințarea cu forța pentru a-i face pe adversari să dea înapoi.

Cine știe adevărul ?

Unica idee a confreriei Dulles era să-i împiedice pe englezi și francezi să debarce în Egipt, ceea ce, în august, părea iminent. Atunci, Foster Dulles a căutat să cîștige timp, inițiind conferințe internaționale (reuniunea celor douăzeci și două de puteri care folosesc canalul) și discuții (de pildă, demersul lui Menzies pe lîngă Nasser). Anglia s-a enervat și, la 15 septembrie a creat un „Club al celor care folosesc Canalul".

Ea a amenințat că o să ordone să treacă cu forța prin canal un convoi de nave. Foster Dulles a dat impresia că e de acord cu această acțiune, dar în ultimul moment a torpilat Clubul. Și timpul a trecut !

Nave ale Flotei a VI-a americane s-au intercalat în portul Alexandria printre navele de război egiptene, pentru a împiedica bombardarea lor de către forțele franco-engleze. Asta n-a fost desigur o idee a marinarilor. Se simte aici mirosul vicleniei serviciilor secrete.

Misiunile rusești, care începuseră să replieze aviația ruso-egipteană spre sud, au prins curaj și s-au desfășurat în zona de securitate asigurată Alexandriei de Flota a VI-a.

Nu era vorba aici de o colaborare militară pe teren, ci de exploatarea unei situații. Americanii n-au vrut-o așa cum n-au dorit nici sosirea masivă a marinarilor piloți ruși, dar au acceptat-o.

S-a constatat cu surpriză că marinarii piloți ruși au fost îndelung și miticulos instruiți în Rusia pe un curs de apă asemănător cu cel al Canalului de Suez, în scopul reorganizării traficului acestuia din urmă. Totul era pregătit dinainte. Generalul Hakim Amer s-a îngîmfat din nou și a anunțat că „armata egipteană e gata în cele mai mici detalii". Pentru a se convinge personal de aceasta, el a pus să demonstreze pe străzile capitalei așa-zisa „Armată de eliberare", care a făcut cîteva demonstrații de călărie arabă. Acesta a fost un lucru văzut, de care sîntem siguri.

Ceea ce nu prea se știe bine este faptul că — oricît de neadevărat ar părea aceasta acum, după „performanțele" armatei egiptene — rușii și egiptenii pun la cale un nou atac împotriva Israelului, acțiune ce ar putea avea loc în noiembrie.

Ei vor complota la Riad împotriva Israelului. Alături de iordanieni și sirieni, au mai fost invitați să participe saudiții și iemeniții.

Explorarea culiselor crizei Suezului, care a făcut obiectul studiului nostru se întrerupe brusc aici.

În continuare, cititorul poate să-și noteze, dacă vrea în jurnalul său, plimbarea militară a israelienilor, micul exercițiu al parașutiștilor francezi și britanici de-a lungul canalului, zadarnica căutare a unei armate egiptene care nu mai exista și miraculoasă victorie subită a acestei forțe fantomă.

Cu acest extraordinar deznodămînt avea să reînceapă și să sfîrșească istoria secretă a afacerii Suezului. El a făcut să curgă rîuri de cerneală, dar nu credem că acestea au scos tot adevărul la lumină.

S-a spus că sovieticii au dat un ultimatum Angliei și Franței, prin care acestea erau amenințate că, dacă nu vor înceta imediat agresiunea împotriva Egiptului, atît Londra cît și Parisul vor fi lovite cu bombe atomice. Această amenințare — dacă a fost într-adevăr reală — și-a făcut efectul. Eden, care pe vremea aceea era bolnav, n-a mai putut fi convins de Guy Mollet să-i lase pe parașutiști să meargă încă aproape o oră în direcția Suezului pentru a pune astfel O.N.U. în fața unui fapt împlinit.

Nimeni nu deține însă nici o urmă a somației sovietice. Nu există nici măcar una din acele „note verbale" pe care diplomații le redactează și le expediază obișnuit. Dovada cea mai puțin imprecisă în legătură cu aceasta este, din întîmplare, aceea a unui istoriograf al C.I.A. Andrew Tully: „Atunci Casa Albă a primit o scrisoare misterioasă de la premierul sovietic, mareșalul Bulganin. Se presupune că el amenința cu trimiterea de rachete împotriva englezilor și a francezilor, pentru salvarea Egiptului".

Dacă n-a fost altceva la mijloc, trebuie să regretăm că gîndirea rusească a fost tradusă și comunicată francezilor și englezilor de către americani, pentru că este greu să nu simțim aici mirosul urît al C.I.A.

Statele Unite își sacrifică aliații

În 1956, Statele Unite au acceptat riscul de a compromite alianța atlantică, în pofida sfatului dat de C.I.A., care l-a avertizat pe președintele Eisenhower că sprijinul american dat lui Nasser ar „săpa un șanț permanent între America și aliații săi".

Sub pretextul de a evita un război general, desigur mai puțin de temut decît cele din Coreea și Indochina, și în primul rînd din interese economice personale, care par mai reale, Statele Unite au preferat un aranjament cu Rusia peste capul aliaților săi.

Acesta era un început de recunoaștere, mai întîi tacită, apoi declarată — de către Kennedy în 1962 (prin discursul de la Universitatea din Washington) —, a unui interes ruso-american superior, acela de a nu se război între ei cu bomba atomică, pentru că Rusia era în măsură să atingă emisfera americană cu rachetele sale balistice intercontinentale.

Pe covoarele verzi de la Anfa, Ialta și Postdam, Statele Unite și Rusia reduseseră Franța la un stat de mîna a doua.

La fel au procedat și cu Anglia în iulie 1956. Statele Unite vor continua să meargă pe această cale, străduindu-se cu încăpățînare să-i mențină pe aliații N.A.T.O.-ului într-o situație de inferioritate și ascultare, în timp ce se va institui automat un fel de condominiu ruso-american asupra lumii, un fel de duo, nescutit de rivalități și crize, dar care durează.

O revizuire dureroasă

Pentru englezi și francezi prima consecință a fost faptul că ei erau alungați afară nu numai din Orientul Mijlociu, ci și din Africa, pe timp nelimitat. La Suez, Franța a pierdut Africa de Nord și astfel Europa (căreia prea puțin îi păsa de asta) a pierdut șansele pe care le avea de a forma Eurafrica. Dar tot la Suez, americanii și-au pierdut și ei încrederea unor francezi și a multora dintre englezi. Moartea lordului Winston a fost pentru mulți francezi punctul de plecare al unei revizuiri dureroase a tuturor ideilor lor politice.

În cele ce urmează noi nu vrem să apărăm o teză, ci numai să aducem cititorului cîteva elemente, care să-l facă să reflecteze asupra problemelor următoare.

În primul rînd problema principală : „Nu americanii sînt cei care la Suez au început să-i facă pe francezi să se dezguste de N.A.T.O. ? Oare nu americanii sînt cei care, la al doilea tur de scrutin al alegerilor prezidențiale din 1965 au contribuit indirect la alegerea generalului de Gaulle, pe care doreau să-l elimine ?“.

După „lovitura de la Suez“ americanii i-au înstrăinat pe vechii și credincioșii lor prieteni francezi, nemaiavînd acum în Franța decît niște clienți.

Mai mult, Franța i-a auzit pe politicienii și militarii americani declarînd cu toții, unul după altul, că puterea nucleară americană nu va fi întrebuințată pentru a se împiedica invadarea Europei, că ea nu va fi niciodată la dispoziția N.A.T.O.-ului, care n-ar cuprinde decît pedestrime europeană. Ea a constatat de asemenea că, în afară de acestea, Statele Unite îi împiedicau înarmarea atomică. Ca urmare, și-a pus atunci întrebarea dacă, la Suez, Statele Unite nu fluturaseră amenințarea atomică rusească pentru a-i împiedica pe aliații lor să-și apere interesele personale, să aibă o politică proprie. Reflectînd mereu mai mult, ea s-a îndoit că Rusia, înainte sau după 1965, ar fi avut altă intenție decît aceea de a-i fixa pe adversarii săi occidentali la frontiera nesperată, pe care nefastul Roosevelt i-o aprobase,

pentru a avea în acest fel mîinile libere pentru războiul său revoluționar, în oricare altă parte a lumii.

Concluzia care a desprins-o din toate acestea este aceea că N.A.T.O.-ul n-a servit la nimic.

Afacerea lui U-2

În raporturile americano-sovietice, acordurile tacite alternează cu perioade de rivalitate ascuțită.

Acestea din urmă apar în mod natural, fatal, atunci cînd rușii încearcă să prindă cheag pe continentul american (problema Cubei) sau cînd americanii se instalează în apropierea frontierelor lor (de pildă în Coreea, Indochina etc.). Surprinzător este însă faptul că uneori chiar și cîte o situație care n-ar putea fi considerată ca excepțională provoacă tensiuni pe plan internațional (cazul avionului-spion U-2). Merită ca noi să întrerupem turul nostru de orizont pentru a rezuma acest caz.

În anul 1956, firma americană Lockheed a fabricat un avion bizar care, la sol, putea fi luat drept un planor de antrenament, puțin stîngaci și nu prea luxos. Dar în interiorul lui se afla un reactor, care îi permitea să depășească înălțimea de 30 000 de metri și să parcurgă 6 000 de km în cele opt ore de autonomie.

C.I.A., încunoștiințată, s-a interesat de această pasăre rară, pe care a echipat-o cu aparate de fotografiat și înregistratoare radio. Din 1956 pînă în 1960, sub pretextul efectuării de observații meteorologice, avioane U-2, plecînd din Pakistan, Japonia, Formoza, Alaska, Germania de Vest sau Anglia au zburat deasupra Rusiei, dintr-o parte într-alta, executînd fotografii și înregistrînd emisiuni radio.

S.U.A. au reușit astfel să culeagă informații deosebit de importante cu privire la potențialul militar și economic al Uniunii Sovietice.

În plină lună de miere ruso-americană

Situația politică din aprilie 1960 ar fi justificat poate o întrerupere momentană a acestor raiduri. Într-adevăr după

criza de la Berlin din 1958, o destindere ruso-americană se anunța. Hrușciov a venit în Statele Unite în septembrie 1959 și aproape că a fraternizat cu Eisenhower. Acesta din urmă i-a înapoiat vizita în iunie 1960. Mai înainte însă de aceasta, în mai, ei îi întîlniseră la Paris pe Mac Millan și de Gaulle, într-o conferință la nivel înalt de la care se așteptau multe : o micșorare a tensiunii politice mondiale, ieșirea din impasul în care intraseră eternele discuții de dezarmare și poate și un aranjament cu privire la Berlin etc. Lumea ar fi respirat ușurată.

Or, dacă unul dintre avioanele U-2 era doborît în flagrant delict de spionaj, conferința putea fi, dacă nu anulată de ruși, cel puțin compromisă în rezultatele ei. Cu toate acestea C.I.A. și-a asumat riscul continuării acțiunii întreprinse.

În consecință, la 1 mai s-a grăbit să ordone o nouă incursiune a unui avion U-2.

Ea va spune mai tîrziu că trebuia să repereze un nou tip de rachete balistice intercontinentale înainte de apariția supărătoarelor cețuri [1] de vară.

Avionul, pilotat de Powers a decolat din Peshawar (Pakistan) și s-a îndreptat spre Bodo (Norvegia), dar deasupra Sverdlovskului a fost doborît de o rachetă, sau mai precis de suflul unei rachete. La plecare Powers n-a primit ordinul de a se sinucide într-o asemenea eventualitate, ci numai niște îndemnuri grăbite de a se comporta, în caz de nenorocire, ca un erou, folosind întregul material necesar, de la exploziv la acul otrăvit. După cum se știe el n-a pus însă în aplicare sfaturile primite.

Numărul lui Hrușciov

La Washington se spera că, într-un fel sau altul, Powers se dezintegrase cu avionul și corpul delict dispăruse.

Fără să aștepte vești din Rusia, Washingtonul a lansat alibiul pregătit : Powers executa o muncă meteorologică nevino-

[1] Oricît de complet ar fi fost echipamentul lui U-2, oricît de remarcabilă ar fi fost perfecțiunea aparatelor sale de detectare, ele nu puteau să învingă unul din obstacolele clasice ale aviației de observație: ceața. Or, în regiunea supravegheată, cețurile erau din nenorocire frecvente.

vată, aparatul său cu oxigen la un moment dat n-a mai funcționat bine, el și-a pierdut cunoștința, iar pilotajul automat a condus avionul greșit în plin centrul Rusiei.

Cîteva zile mai tîrziu (5 mai), cînd americanii credeau cazul aproape încheiat, Hrușciov dezvăluie însă publicului că Powers este viu, sănătos și „vorbește". Printre resturile lui U-2, rușii au găsit fotografii, înregistrări și alte dovezi flagrante că el este un murdar spion.

Allen Dulles a făcut gestul convențional și s-a prezentat ca țap ispășitor. El a cerut președintelui Statelor Unite să-i aprobe demisia și să tăgăduiască că guvernul ar avea vreun amestec în această afacere. Eisenhower a reacționat însă ca un om cinstit. A mărturisit vina guvernului, deși numai în parte. Fapt fără precedent, șeful unei țări mari mărturisește adversarului său : „am mințit" și „vă spionez". El însă lasă să se subînțeleagă că și sovieticii fac la fel.

Conferința la nivel înalt nu a fost totuși contramandată. Duminică 15 mai 1960, în ajunul deschiderii ei, Hrușciov a sosit primul la Paris. El s-a dus apoi să-l vadă pe de Gaulle la Elysée și, scoțînd strigăte în stare să sperie fantoma d-nei de Pompadour, a cerut gazdei sale să intervină pentru ca Eisenhower să interzică zborurile, să le condamne și să-i pedepsească pe vinovați.

Memorandumul în care își expunea dorințele sale trebuie să fi fost destul de amenințător, căci el a avut un efect de necrezut asupra americanilor. Ministrul apărării naționale al S.U.A. Gates, lansează de la Paris, în timpul nopții, un ordin de alarmă forțelor armate de pe teritoriul Statelor Unite, cerîndu-le să fie gata de atac în caz de război.

Conferința la nivel înalt s-a reunit totuși, luni 16 mai, la orele 11 și în cadrul ei Hrușciov și-a exprimat din nou, în mod vehement, indignarea pentru acțiunea americană.

Timp de trei ore și cinci minute, cei trei parteneri ai săi au reușit rar să spună și ei cîte un cuvînt. Pînă la urmă, de Gaulle a spus, împăciuitor : „Pe deasupra mea zboară de optsprezece ori pe zi sputnicul pe care l-ați lansat dv. ieri. El poate

7; c. 110 B

mă fotografiază". Replica patetică a lui Hrușciov a fost : „Dumnezeu mi-e martor că sufletul nostru e curat !" Acesta trebuie că a fost singurul moment vesel din timpul reuniunii, căci apelul lui Hrușciov la dumnezeu i-a făcut să rîdă mult pe interlocutorii săi.

La o conferință de presă de la Chaillot, Hrușciov, în cea mai bună formă satirică a sa, l-a comparat chiar pe Eisenhower cu una din acele pisici pe care le surprinzi dînd tîrcoale unei colivii de porumbei. Și știți — a întrebat el — ce se face cu un asemenea animal în bazinul Donului ? E prins de coadă și lovit de perete, pentru că numai așa poate fi dresat.

Eisenhower a promis pînă la urmă că are să înceteze raidurile. Hrușciov venise evident la Paris cu intenția de a sabota conferința. De ce ? Aceasta este o întrebare pe care și-o pun și acum diplomații și oamenii de informații.

Între bine și rău

Mergînd mereu mai departe cu presupunerile, ni se pare că el ar fi procedat așa pentru că s-ar fi temut de criticile chinezilor, care, încă de pe atunci, îl prezentau ca pactizant cu puterile capitaliste. De aici vehemența și voința sa de a se autodepăși în rolul de campion al antiimperialismului.

În acest caz, nu mărturisirea lui Eisenhower a fost aceea care a distrus poate șansele reușitei conferinței, așa cum i s-a reproșat în țara lui : vina era a lui Hrușciov. Dar făcînd această mărturisire, la începutul lui mai cînd nimeni nu bănuia că Hrușciov venise la Paris ca să „saboteze conferința" la nivel înalt, Eisenhower comisese o imprudență.

În astfel de împrejurări, o asemenea imprudență oferea rusului cel mai bun mijloc de a ieși basma curată.

Concluzia care se desprinde din aceasta ar fi deci următoarea : fie că este vorba de spionaj, fie că este vorba de asasinat, nu recunoașteți nimic !

Dacă rațiunea de stat te obligă să spionezi, fapt considerat ca imoral, este iluzoriu și periculos să-ți motivezi acțiunea prin

marile principii morale. Un asemenea lucru aduce mai mult rău decît bine, ar spune Machiaveli.

În orice caz războiul rece a cunoscut atunci o nouă intensificare, datorită unei afaceri de spionaj care nu se deosebea cu nimic de alte o sută asemenea acțiuni în curs de executare, în aceeași zi și cu aparataj similar.

Un continent bine apărat

Americanii nu cruță nici forța, nici banii, nici viclenia pentru a-și apăra continentul.

În 1954, C.I.A. a măturat primul guvern comunist din America — acela al lui Arbenz în Guatemala — unde, în paranteză fie spus, orice activitate economică este, practic, monopolizată de un trust yankeu, respectiv „United Fruit". În acest sens, ea a înarmat la Honduras corpul anticomunist al colonelului Castillo, l-a lansat dincolo de frontieră și i-a asigurat succesul, dîndu-i un sprijin aerian.

O asemenea operație ar fi foarte dificilă împotriva imensei Brazilii. Pe asemenea scară, este mai bine să se acționeze prevenindu-se eventualele riscuri.

Nimeni nu se îndoiește că C.I.A. a fost cea care prin acțiunea ei subversivă l-a răsturnat în 1964 pe președintele brazilian Joao Goulart, cu foarte puține cheltuieli materiale, dar în detrimentul moralei. Banii curg cu nemiluita împotriva celui mai mic agitator suspect din orice țară.

În ce privește șiretenia, relativ decenta C.I.A. nu cunoaște limite atunci cînd este vorba de o țară americană.

La 22 august 1962, unii din acești agenți abuzivi au mers pînă acolo încît au contaminat la Porto-Rico (fără ca prin asta să provoace moartea) zahărul cubanez aflat în drum spre Rusia.

Kennedy, indignat, a oprit plecarea acestui zahăr (devenit purgativ), evitînd astfel înveninarea raporturilor politice ruso-cubaneze. În Cuba războiul revoluționar a marcat primul său succes pe teritoriul celor două Americi.

La sfîrşitul anului 1958, Fidel Castro împlinea doi ani de cînd conducea partizanii din Cuba împotriva dictatorului Batista.

Succesele sale au fost determinate de foarte mulţi factori, dintre care nu trebuie să excludem şi schimbarea de atitudine a americanilor faţă de Batista, în care îşi pierduseră încrederea. Ei se aflau acum sub vraja lui Fidel, această specie de Robin al Pădurilor, frumos, curajos, înconjurat de amazoane foarte „sexy". Totul semăna cu un film foarte frumos. Se înţelege că Fidel îi uimea pe ziariştii americani, îndeosebi pe încîntătoarea şi romantica Dickey Chapelle (care va fi ucisă mai tîrziu, în Indochina ca un soldat de rînd) şi care avea o audienţă considerabilă în ţara ei.

Seriosul „New York Times", urmărind curentul, l-a botezat pe Fidel „Lincolnul Caraibilor".

În sfîrşit, la 1 ianuarie 1959, în zori, cînd alţii se culcau obosiţi după seara de revelion, Batista fuge cu avionul împreună cu familia, fără să uite însă casa de bani.

Fidel Castro ia puterea în aplauzele unanime ale americanilor. Ajuns la putere, îi expulzează repede pe nord-americani, cărora le confiscă averile, şi fraternizează cu ţările comuniste, care înarmează Cuba, şi-i califică pe yankei drept colonialişti.

Surpriza americanilor de nord a fost tot atît de mare pe cît le-a fost entuziasmul iniţial pentru eroul „Lincoln al Caraibilor". Preşedintele S.U.A. a criticat C.I.A., pentru că n-a descoperit la timp tendinţele comuniste ale lui Castro.

În 1961, C.I.A. s-a hotărît să termine cu Fidel Castro. Ea a obţinut în acest sens mîna liberă de la preşedintele Kennedy, proaspăt ales.

Din puţinele documente de atunci reiese că cei 1 400 de anticastrişti debarcaţi în Cuba au fost recrutaţi de Statele Unite, antrenaţi şi înarmaţi de ele în Florida, Guatemala şi Nicaragua, de unde au fost transportaţi pe mare cu „Liberty Ships" [1], fiind în acest timp protejaţi din aer de bombardierele „B 26" şi de cîteva avioane de vînătoare „P 51".

[1] Flota de eliberare.

O umilitoare înfrîngere

Cum s-a terminat această aventură se ştie. Întrebarea este ce a determinat C.I.A. să se lanseze în ea, deoarece se cunoaşte că ea stabilise cu destulă precizie că armata castristă ajunsese din punct de vedere cantitativ a doua dintre ţările Americii (300 000 de soldaţi şi miliţieni) şi era puternică şi din punct de vedere calitativ, datorită armamentului sovietic pe care-l obţinuse (tancuri J.S. 2 de 51 de tone şi T 34 de 35 de tone, tunuri de 122, 85 şi 76 mm precum şi avioane Mig şi Iliuşin).

Este evident că, dacă ea a riscat o asemenea lovitură a făcut-o pentru că era convinsă că populaţia Cubei şi o parte a armatei acestei ţări se vor ralia anticastriştilor, deoarece Fidel ar fi fost — după părerea ei — uzat din punct de vedere politic.

Ulterior C.I.A. a încercat să spună că oamenii debarcaţi intenţionau să ajungă în munţii Escambray pentru a cuceri şi a deţine aci poziţii de partizani. Această explicaţie cu întîrziere miroase însă a scuză.

A fost o capcană

Cum de a putut C.I.A. să se înşele în asemenea grad ? Credem că K.G.B., atotputernic la Havana, şi elevii săi cubanezi au dezinformat C.I.A. pentru a provoca un atac prematur. E clar că ei cunoşteau cu precizie efectivele şi planul C.I.A.

Probabil că, tot datorită dezinformării, au ales pentru debarcare un loc cît se poate de nepotrivit — Golful Porcilor —, căci la ieşirea din mlaştini în teren deschis, anticastriştii au fost imediat capturaţi de trupele cubaneze ce ocupaseră dinainte poziţii în cîmpia respectivă.

Concludent pentru gradul avansat de dezinformare la care se găseau americanii este şi faptul că Allen Dulles considera că aviaţia cubaneză este ca şi inexistentă. Spre surprinderea sa, aceasta nu numai că exista, dar dispunea şi de avioane cu reacţie, care au doborît ca pe nişte muşte bătrînele şi greoaiele B 26 americane, scufundînd în acelaşi timp şi două Liberty Ships.

De acum încolo americanii se vor feri ca de ciumă de informațiile agenților săi cubanezi.

Marea epocă a războiului secret

Puterea de înfrînare a hotărîrilor pe care o exercită cele două superputeri nucleare una asupra alteia este foarte mare. A fost un moment cînd Statele Unite puteau să zdrobească în fașă forța nucleară rusească. Cînd ? Asta interesează mai puțin din moment ce n-au făcut-o. Odată stabilit echilibrul teroarei, prima dintre soluțiile posibile ale raporturilor ruso-americane, lupta pe viață și pe moarte, este exclusă.

Ea a devenit oficială în Statele Unite după discursul lui Kennedy la Universitatea din Washington din 1962. Motivul, mărturisit și el, era echilibrul relativ între rachetele intercontinentale ale celor două tabere.

Rușii nu și-au spus, bineînțeles, intențiile în gura mare, dar bunul lor simț garantează că nutresc aceeași convingere.

A doua soluție teoretică, acordul ruso-american total, pe care să se poată pune bază, este imposibilă. Rușii simt că e de datoria lor să contribuie la eliberarea popoarelor de sub oprimarea capitalistă și să facă să domnească marxismul pe tot pămîntul.

Americanii sînt ferm convinși că pentru ei aceasta ar însemna sfîrșitul și fac totul ca să-l împiedice. În plus, ei doresc să fie și stăpînii unei piețe comerciale nelimitate, ceea ce înseamnă, cu alte cuvinte, imperii politice sau coloniale, deci imperialism.

Împărțirea lumii

În consecință, celor două mari puteri nu le mai rămîne decît să împartă lumea în zone de influență ; să coexiste în stare de pace armată, adică veghind să nu se distanțeze una de alta în privința cantității și calității armamentului ; să-și consolideze fiecare blocul său militar printr-o alianță strînsă ;

să arbitreze orice diferend între celelalte state ale lumii, ceea ce va duce la alternanțe de înțelegere ruso-americană tacită (criza Suezului din 1956, de exemplu) și de rivalitate deschisă, uneori sub pretextul unei vulgare și minore afaceri de spionaj (întreruperea conferinței la nivel înalt de la Paris din 1960, între altele) ; să măsoare exact mijloacele adversarului și voința lui de a le întrebuința ; în sfîrșit, să-l „tatoneze" pentru a descoperi unde este vulnerabil. Nimic nou în toate acestea, căci așa au arătat dintotdeauna demersurile defensive ale oricărei țări, în vederea contracarării eventualelor inițiative ale inamicului. Ceea ce este nou, începînd din 1950, constă în faptul că, dacă unul ar descoperi punctul slab al celuilalt, n-ar mai putea profita de el, datorită puterii nucleare a adversarului respectiv.